

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW
W LATACH 2008 – 2015**

**GMINA INOWROCŁAW
POWIAT INOWROCŁAWSKI
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO - POMORSKIE**

INOWROCŁAW 2008

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	2
WSTĘP.....	4
1. CEL I PROCES TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	6
1.1. UWAGI OGÓLNE.....	6
1.2. PODSTAWA PRAWNA.....	6
1.3. PODMIOTY UCZESTNICZĄCE W PRZYGOTOWANIU STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY INOWROCLAW.....	9
1.4. OKRES REALIZACJI STRATEGII.....	10
1.5. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA.....	10
1.6. ZASADY POLITYKI SPOŁECZNEJ.....	10
2.CHARAKTERYSTYKA GMINY INOWROCLAW.....	12
2.1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE.....	12
2.1.1. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ.....	12
2.1.2. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	14
2.1.3. GOSPODARKA.....	18
2.1.4.TURYSTYKA.....	22
2.1.5.MIESZKAŃCY.....	24
2.2. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE INOWROCLAW.....	37
2.2.1.SKALA POMOCY SPOŁECZNEJ UDZIELANEJ NA TERENIE GMINY INOWROCLAW.....	37
2.2.2.ZAKRES DZIAŁANIA GMINNEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W INOWROCLAWIU.....	45
2.2.3.ROLA I ZADANIA PRACOWNIKA SOCJALNEGO.....	46
2.3. IDENTYFIKACJA PODSTAWOWYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY INOWROCLAW.....	47
2.3.1. ANALIZA ANKIET.....	47
2.4. ANALIZA SWOT.....	60
3. KIERUNKI ROZWOJU GMINY.....	64
3.1. WIZJA ROZWOJU GMINY.....	64
3.2. CELE STRATEGICZNE I CELE OPERACYJNE.....	65
CEL STRATEGICZNY 1.....	66
CEL STRATEGICZNY 2.....	70

Działania.....	72
CEL STRATEGICZNY 3.....	77
Stworzenie sprawnego i aktywnego systemu przeciwdziałania negatywnym skutkom długotrwałego bezrobocia.....	77
4. UWARUNKOWANIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH.....	81
4.1.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU KRAJOWYM.....	81
4.2.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU WOJEWÓDZTWA.....	82
4.3.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU POWIATU.....	84
5. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII.....	85
ZAKOŃCZENIE.....	87
SPIS TABEL.....	87
SPIS WYKRESÓW.....	89
SPIS RYSUNKÓW.....	91

WSTĘP

Celem polityki społecznej jest zaspokajanie potrzeb, zarówno poszczególnych osób, jak i całej społeczności. Realizowane jest to poprzez podejmowanie szeregu działań wspierających i opiekuńczych, a także tworzenie warunków życia oraz stosunków międzyludzkich, które sprzyjają rozwojowi społecznemu. Polityka społeczna ma bowiem na celu:

- zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego – poprzez stworzenie źródeł dochodów i świadczenie niezbędnych usług w sytuacjach, w których jest to niezbędne;
- tworzenie równych szans rozwoju ludzi, wspieranie młodego pokolenia;
- zapewnienie stabilizacji życiowej ludzi,
- wspieranie wartości rodzinnych, więzi emocjonalnych i uczuciowych pomiędzy członkami tej najmniejszej komórki społecznej.

Poza tym należy pamiętać, że w rozwiązywaniu problemów społecznych najbardziej efektywna jest nauka niezbędnych umiejętności do radzenia sobie z problemami. I to ta metoda będzie podstawą realizacji celów strategicznych zapisanych w strategii. U wielu osób, zwłaszcza w okresie transformacji ustrojowej i gospodarczej nastąpiło bowiem spiętrzenie problemów prowadzące do apatii, wycofania się, alienacji. W celu eliminacji tych niekorzystnych zjawisk na terenie gminy Inowrocław zostaną wdrożone zapisy niniejszego dokumentu i należy mieć nadzieję, że realizacja założonych tu celów wpłynie na zwiększenie poziomu integracji społecznej na obszarze analizowanej jednostki samorządu terytorialnego oraz na zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej.

Nie należy jednak zapomnieć, że niezbędne jest, aby w proces tworzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych zaangażowały się zarówno władze samorządowe, jak i mieszkańcy gminy. Władze samorządowe pełnią bowiem kluczową rolę w rozwoju społeczno – gospodarczym każdej społeczności lokalnej. Kreują i realizują politykę rozwoju

lokalnego. Trzeba jednak podkreślić, że władze samorządowe – jako podmiot gospodarujący i zarazem zarządzający funkcjonowaniem gminy – powinny w swoich działaniach być zorientowane na:

- zapewnienie względnej równowagi pomiędzy potrzebami i preferencjami społecznymi, funkcjami oraz zagospodarowaniem przestrzeni;
- eliminowanie lub łagodzenie występujących sprzeczności i konfliktów pomiędzy podmiotami gospodarującymi na terenie gminy;
- optymalne wykorzystanie zasobów własnych gminy (ludzkich, finansowych, infrastrukturalnych, przestrzennych i ekologicznych), które determinują poziom atrakcyjności lokalizacyjnej gminy dla ludności i podmiotów gospodarczych;
- stałe monitorowanie otoczenia gminy, mające na celu poszukiwanie szans jej rozwoju i unikanie zagrożeń w tym zakresie.

Realizując tak zorientowane działania organy gminy mogą efektywnie wykorzystywać szanse rozwojowe i przeciwdziałać potencjalnym zagrożeniom, także w sferze społecznej. Mieszkańcy z kolei powinni sami ze sobą współpracować, decydować o wyborze ścieżki rozwoju i brać czynny udział w działaniach na rzecz poprawy swoich warunków życia. Oczekiwanie na pomoc z zewnątrz prowadzi bowiem do bierności i postaw roszczeniowych. Ich włączanie się w sprawy publiczne może przybierać różne postaci: działanie w formalnych organizacjach pozarządowych, uczestnictwo w inicjatywach wspólnoty lokalnej, grupy zainteresowań, sąsiedztwa, parafii czy grupy samopomocowej. Właśnie tego rodzaju proste i spontaniczne działania tworzą tkankę społeczną, która jest niemniej ważna niż sieć formalnych struktur. Działania te podejmowane są w ramach wspólnot i dzięki nim tworzy się sieć powiązań między ludźmi. To w nich właśnie powstaje, odtwarza się i mnoży kapitał społeczny rozumiany jako gotowość do współdziałania, normy wzajemności i zaufania.

Poza tym należy podkreślić, że strategia stanowi dokument „żywy”, a zatem będzie ona mogła podlegać ciągłym modyfikacjom wynikającym zarówno ze zmian sytuacji społecznej, jak i pojawiających się możliwości pozyskania środków finansowych dla inwestycji związanych z pomocą społeczną. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądany, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

1. CEL I PROCES TWORZENIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

1.1. UWAGI OGÓLNE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław dąży do integracji społecznej, uwzględnia lokalne zasoby i możliwości. Została ona przygotowana z uwzględnieniem następujących etapów działania:

1. określenie wizji rozwoju gminy w zakresie polityki społecznej zawierającej cel nadrzędny, do którego władze wspólnoty samorządowej zamierzają dążyć;
2. określenie obszarów problemowych najważniejszych z punktu widzenia prowadzonej polityki społecznej;
3. wskazanie celów strategicznych, które władze gminy zamierzają osiągnąć w każdym z wytypowanych obszarów;
4. wskazanie celów operacyjnych służących osiągnięciu wytyczonych celów strategicznych;
5. wskazanie oczekiwanych efektów wdrażanego programu, określenie podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadań.

1.2. PODSTAWA PRAWNA

Podstawą prawną opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław jest ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst pierwotny: Dz. U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm., tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728), która nakłada na gminy obowiązek opracowania i realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, problemów alkoholowych, przemocy w rodzinie i narkomanii, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Różnorodność występujących na terenie gminy problemów społecznych powoduje jednak konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych regulujących sferę pomocy społecznej, do których należy zaliczyć:

Ustawę o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. (tekst pierwotny: Dz. U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm., tekst jednolity: Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.) wprowadzająca nowy system pozaubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa. Ustawa ta reguluje sposób i zasady przyznawania świadczeń rodzinnych, do których zalicza się: zasiłek rodzinny oraz dodatki do niego (wśród których wyróżniono dodatek z tytułu urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęcia roku szkolnego oraz podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania), świadczenia opiekuńcze czyli zasiłek pielęgnacyjny oraz świadczenie pielęgnacyjne, a także jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka.

Ustawę o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.). Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Ustawa ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców. Drugą formą pomocy przewidzianą w ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu.

Ustawę o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.). Według ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorzady zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.). Ustawa ta jest aktem prawnym wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje ustawa to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz

konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.). Ustawa określa zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez instytucje rynku pracy działające w celu: pełnego i produktywnego zatrudnienia; rozwoju zasobów ludzkich; osiągnięcia wysokiej jakości pracy; wzmocnienia integracji oraz solidarności społecznej.

Ustawę o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. (tekst pierwotny: Dz. U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887 z późn. zm., tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 z późn. zm.).

Ustawę o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych z dnia 27 sierpnia 2004 r. (tekst pierwotny: Dz. U. z 2004 r. Nr 210, poz. 2135 z późn. zm., tekst jednolity: Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.). Ustawa określa: warunki udzielania i zakres świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r., (tekst pierwotny: Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 230, z późn. zm., tekst jednolity: Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.). Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 ust 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy”.

Ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów z dnia 7 września 2007 r. (Dz. U. z 2007 r. nr 192 poz. 1378 z późn. zm.), która reguluje m.in. zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zasady finansowania świadczeń oraz działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych.

Ustawę o dodatkach mieszkaniowych z dnia 21 czerwca 2001 r. (Dz. U. Nr 71, poz. 734 z późn. zm.) nakłada na władze samorządowe (wójta, burmistrza lub prezydenta miasta) obowiązek rozpatrywania wniosków osób uprawnionych do otrzymania dodatków i wydawania decyzji administracyjnych w sprawie przyznania (bądź odmowy przyznania) dodatku mieszkaniowego. Wypłata dodatków jest zadaniem własnym gminy.

Ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 180, poz. 1493) określającą zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, stosujących przemoc oraz zadania w zakresie przeciwdziałania temu negatywnemu zjawisku nałożone na poszczególne organy administracji rządowej oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Ustawę o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z dnia 19 września 2005 r., Nr 179, poz.1485) objaśniającą zasady postępowania w zakresie przeciwdziałania narkomanii oraz przedstawiającą uprawnienia organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych podmiotów w zakresie przeciwdziałaniu naruszeniom prawa dotyczącego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu oraz posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii. Ponadto niniejsza ustawa określa kary nakładane za nieprzestrzeganie obowiązujących przepisów i rozporządzeń w powyższym zakresie.

1.3. PODMIOTY UCZESTNICZĄCE W PRZYGOTOWANIU STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław została przygotowana przy szerokim zaangażowaniu społeczności lokalnej, która uczestniczyła w badaniu ankietowym przeprowadzonym w związku z opracowaniem dokumentu. Poza tym przedstawiciele społeczności weszli w skład zespołu zadaniowego, którego zadaniem było doprecyzowanie zapisów strategii. W skład tego zespołu weszli:

- Sabina Kubiak;
- Hanna Polak;
- Ireneusz Ziarnowski;
- Małgorzata Kieraj – Kowalczyk;
- Grzegorz Roczek;
- Sylwia Głęboczyk;
- Marek Kowalewski.

W ramach prac nad przygotowaniem strategii wykorzystany został zatem model partycypacyjny. Partycypacja oznacza udział obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności, której są członkami. Mieszkańcy powinni stać się podmiotem, a nie przedmiotem przemian zachodzących na terenie gminy. Aby było to możliwe, konieczne jest budowanie społeczeństwa obywatelskiego, świadomego swojej mocy sprawczej i zaangażowanego w życie swoich „małych ojczyzn”. Partycypacja mieszkańców w procesach rozwojowych jest jednym z kluczowych warunków, aby rozwój był rzeczywiście

widoczny. Oni sami powinni bowiem decydować, co jest dla nich dobre i co uważają za rozwój.

1.4. OKRES REALIZACJI STRATEGII

Strategia rozwiązywania problemów społecznych realizowana będzie w latach 2008-2015. Wybór tego okresu nie jest przypadkowy, ponieważ do 2015 r. muszą zostać rozliczone wszystkie projekty uzyskujące dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej, a należy się spodziewać, że niniejsza strategia przyczyni się do pozyskania środków zewnętrznych przez gminę na zadania dotyczące sfery społecznej.

1.5. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA

W trakcie opracowywania dokumentu wykorzystano następujące kategorie źródeł:

A. Źródła zastane, do których można zaliczyć:

- dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego;
- dane własne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Inowrocławiu;
- dane pozyskane z Urzędu Gminy Inowrocław;

B. Źródła wytworzone, do których zaliczamy:

- wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na terenie gminy, w którym wzięło udział 56 osób reprezentujących różne grupy społeczne;
- wyniki spotkania konsultacyjnego, które miało miejsce w dniu 11.12.2008 r., podczas którego doprecyzowano zapisy dokumentu.

1.6. ZASADY POLITYKI SPOŁECZNEJ

W ramach prac związanych z opracowaniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław uwzględnione zostały również obowiązujące zasady polityki społecznej, a więc:

- zasada pomocniczości (subsydiarności) – która polega na tym, że najpierw jednostka pomaga sobie sama, potem liczy na pomoc rodziny. Jeśli ta nie może pomóc, to powinna to zrobić społeczność lokalna (organizacje pozarządowe, a następnie samorząd), a na końcu państwo. Państwo pojawia się jednak dopiero wtedy, gdy działania zainicjowane

na „niższych szczeblach” okazały się niewystarczające (np. z powodu braku środków), nieskuteczne (np. nieprofesjonalne), bądź nieosiągalne (np. brak rodziny). Taka kolej rzeczy kształtuje odpowiedzialność za własne życie i życie innych ludzi, wzmacnia więzi społeczne, daje poczucie samorealizacji i własnej wartości, sprzyja zaspokajaniu potrzeby przynależności do wspólnoty lokalnej, zaspokaja potrzebę bezpieczeństwa i wzajemności („dzisiaj ja tobie, jutro ty mnie”), nie ubezwłasnowolnia;

- zasada efektów odłożonych w czasie – jej istotą jest znaczny dystans czasowy pomiędzy bodźcem (działaniem mającym przekształcić rzeczywistość społeczną), a reakcją (pozytywnie rozumianą zmianą). Należy przy tym pamiętać, że „odkładany w czasie”, a więc odległy efekt wprowadzanych zmian (które często nie mogą być szybkie z przyczyn oczywistych) nierzadko wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, a nawet odruchy protestu, buntu, nawet rozruchy. Zwłaszcza wtedy, kiedy zmiany dotyczą większości społeczeństwa lub dużych jego grup czy kategorii;
- zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów – polega ona na tym, że działania podejmowane w obrębie któregoś z obszarów polityki społecznej, czy któregoś z jej podmiotów obejmują swoim wpływem również ich szersze lub węższe „obrzeża”, np. jeżeli pomoc społeczna skutecznie pomogła sąsiadom, to wzrasta poczucie bezpieczeństwa wśród współmieszkańców;
- zasada akceptacji społecznej – związana jest ona z tym, że jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), wówczas efekt jest szybki. To wzmacnia więzi pomiędzy decydentami, realizatorami i ich otoczeniem. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:
  - wyjaśnienie celu podjętego działania,
  - jawność wszelkich poczynań,
  - poparcie zadania przez uznane w środowisku autorytety,
  - akcję informacyjną poprzedzającą podejmowane decyzje,
  - zaangażowanie do realizacji celu i poszczególnych jego etapów jak największej liczby osób i instytucji,
  - obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólnego ich świętowania,
  - ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń;
- zasada kontroli społecznej – związana jest z bieżącym monitoringiem postępów w realizacji działań przez społeczność lokalną;

- zasada aktywności i zaangażowania - polega na włączaniu (na różnych zasadach, pod różnymi pozorami i do różnych zadań) w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców;
- zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego – wiąże się ona z tym, że jakiegokolwiek zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach;
- zasada pozornego altruizmu – związana jest ona z osobowością człowieka. Należy bowiem pamiętać, że wprowadzając czy planując jakieś działania społeczne często argumentujemy to dobrem powszechnym: musimy pomóc ludziom starym i niepełnosprawnym, bezradnym (dzieciom), bezdomnym. Trzeba jednak zawsze mieć na uwadze, że realizowany model ładu społecznego ma swoje różne strony – tę ogólną, ideową, dającą poczucie uczestnictwa i zgodę na społeczne czynienie czegoś dobrego i inną, wyrażającą się w pytaniu: „Co ja z tego będę mieć?”.

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY INOWROCŁAW

2.1. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

2.1.1. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ

Gmina Inowrocław jest usytuowana w południowo – zachodniej części województwa kujawsko – pomorskiego (powiat inowrocławski). Kształtem przypomina wielką odwróconą literę „C”, w środku której leży miasto Inowrocław. Posiada status jednostki samorządu terytorialnego o charakterze wiejskim.

Gmina graniczy z miastem Inowrocław oraz z następującymi gminami:

- od północy – Złotniki Kujawskie, Rojewo (powiat inowrocławski);
- od wschodu – Gniewkowo, Dąbrowa Biskupia (powiat inowrocławski);
- od południa – Kruszwica (powiat inowrocławski) i Strzelno (powiat mogileński);
- od zachodu – Pakość, Janikowo (powiat inowrocławski).

Rysunek 1. Położenie gminy na tle powiatu inowrocławskiego

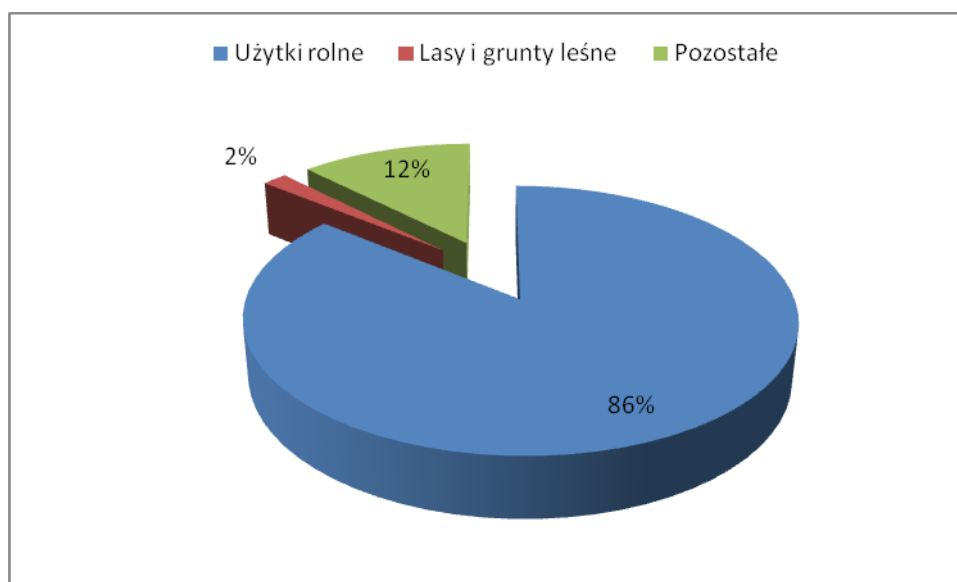
Tabela 1. Podział powierzchni gminy według sposobu zagospodarowania terenów

Wyszczególnienie	ha	%
Powierzchnia geodezyjna	17 105	100,00
Użytki rolne	14 693	86,00
- grunty orne	13 075	76,44

- sady	100	0,60
- łąki	805	4,71
- pastwiska	713	4,25
Lasy i grunty leśne	303	2,00
Pozostałe	2 109	12,00

Źródło: Dane GUS 2005 r.

Wykres 1. Zagospodarowanie terenów na obszarze gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS 2005 r.

Biorąc pod uwagę strukturę zagospodarowania terenów na obszarze gminy Inowrocław należy zauważyć, że przeważają użytki rolne stanowiące 86% powierzchni.

2.1.2. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy w 2007 r. wynosiła 6,1 km, korzystało z niej 668 osób, co daje niewielki wskaźnik skanalizowania gminy kształtujący się na poziomie 6,0%. W związku z tym konieczne jest podejmowanie działań mających na celu poprawę tej niekorzystnej sytuacji, bowiem pozostawienie funkcjonujących obecnie

zbiorników przydomowych, które często są nieszczelne powoduje zanieczyszczenie środowiska i stanowi zagrożenie dla zdrowia mieszkańców.

Sieć wodociągowa

Na terenie gminy Inowrocław woda jest ujmowana na siedmiu ujęciach z 16 studni głębinowych. Tam następuje uzdatnianie w procesach odżelazienia poprzez napowietrzanie i filtracje w filtrach żwirowo - powietrznych, odmanganiania i chlorowania. Wszystkie gminne ujęcia wody obsługiwane są przez Gminny Zakład Komunalny z siedzibą w Kruśliwcu.

Stacje uzdatniania wody są zlokalizowane w miejscowościach: Łojewo, Tupadły, Jaksice, Strzemkowo, Cieślin, Popowice, Dziennice:

1. Stacja uzdatniania wody Łojewo

Znajduje się w południowej części miejscowości Łojewo w odległości 5 km na południowy - wschód od Inowrocławia przy drodze Inowrocław (Mątwy) – Kruszwica i w odległości około 1,1 km na południe od trasy kolejowej Bydgoszcz – Inowrocław – Tarnowskie Góry. Ujęcie aktualnie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Łojewo, Sikorowo, Dulsk, Góra, Łąkocin, Pławinek, Witowy i Karczyn. Na terenie ujęcia wody zlokalizowane są dwie studnie. Globalne zasoby ujęcia wynoszą 100 m³/h.

2. Stacja uzdatniania wody Tupadły

Znajduje się w południowej części gminy Inowrocław w odległości 3 km od miasta. Zaopatruje w wodę miejscowości: Tupadły, Krusza Duchowna, Krusza Podlotowa, Krusza Zamkowa, Piotrkowice i Żalinowo. Ujęcie wody składa się z dwóch studni: nr 1 i 2. Pierwsza znajduje się na terenie stacji, a druga w odległości około 400 m na wschód od niej. Globalne zasoby ujęcia wynoszą 87 m³/h.

3. Stacja uzdatniania wody Jaksice

Ujęcie wody i stacja uzdatniania są usytuowane w centrum miejscowości Jaksice przy trasie przelotowej Inowrocław – Bydgoszcz w odległości 5 km na północny – wschód od Inowrocławia. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Jaksice, Jaksiczki, Borkowo, Turlejewo, Pławin, Radłówek i Stefanowo. Na terenie ujęcia wody zlokalizowane są trzy studnie głębinowe. Łączne zasoby eksploatacyjne wynoszą 65 m³/h.

4. Stacja uzdatniania wody Strzemkowo

Stacja znajduje się w północno – wschodniej części gminy Inowrocław, w odległości 3 km od drogi krajowej Inowrocław – Bydgoszcz. Ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Strzemkowo, Gnojno, Czyste, Oporówek, Orłowo, Latkowo, Kłopot i Borkowo. Stacja uzdatniania wody zasilana jest z trzech studni głębinowych. Zasoby eksploatacyjne są większe od zapotrzebowania na wodę i wynoszą 139 m³/h.

5. Stacja uzdatniania wody Cieślin

Stacja Uzdatniania znajduje się zachodniej części gminy Inowrocław, w odległości 3 km od Inowrocławia przy drodze Inowrocław – Pakość. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Cieślin, Sławęcín, Sławęcinek, Mimowola i Kruśliwiec. Na ujęciu tym użytkowane są dwie studnie.

6. Stacja uzdatniania wody Popowice

Ujęcie wody wraz ze stacją uzdatniania położone jest w odległości około 1,5 km na zachód od dzielnicy Inowrocław - Mątwy przy drodze lokalnej między miejscowością Chuby Popowickie a Batkowem. Aktualnie woda z ujęcia służy do zaspokajania potrzeb bytowo – gospodarczych wsi Popowice i Batkowo. Ujęcie składa się z dwóch studni.

7. Stacja uzdatniania wody Dziennice

Znajduje się w południowo - zachodniej części gminy Inowrocław przy drodze Inowrocław -Włocławek w odległości 5 km od granicy miasta. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Balczewo, Balin, Dziennice, Jacewo, Marcinkowo, Komaszycy, Olszewice, Słońsko i Turzany. Na terenie ujęcia wody zlokalizowane są dwie studnie.

Sieć wodociągowa w przeważającej części jest wykonana z rur PVC, natomiast sieć rozdzielcza z przyłączami - głównie z węży typu PE. Woda pod względem jakości podlega stałemu monitoringowi przez Powiatową Stację Sanitarno - Epidemiologiczną w Inowrocławiu.

Długość sieci wodociągowej na terenie gminy wynosiła w 2007 roku 181,1 km i korzystało z niej 9 748 osób. Wskaźnik zwodociągowania gminy kształtował się zatem na wysokim poziomie 87,7%.

Sieć gazowa

W gaz z sieci średniego ciśnienia zaopatrywane są dwie miejscowości: Jacewo i Balin poprzez stację redukcyjno - pomiarową I stopnia we wsi Jacewo. Łączna długość sieci gazowej wynosi 20 081 m i korzysta z niej 240 osób.

Gospodarka odpadami

Gmina została objęta systemem selektywnej zbiórki odpadów. Polega ona na oddzielnym gromadzeniu szkła, plastiku i makulatury w oznakowanych pojemnikach rozstawionych na obszarze gminy lub składowaniu na terenie nieruchomości odpadów w workach do zbiórki wyselekcjonowanych nieczystości z odpowiednim oznakowaniem, a następnie odbieraniem ich według harmonogramu ustalonego przez firmę wywozową i właścicieli nieruchomości.

Odpady komunalne trafiają na składowisko w Karczynie. Jego właścicielem jest gmina Inowrocław, a zarządzającym Gminny Zakład Komunalny Inowrocław z siedzibą w Kruśliwcu. Wysypisko zostało uruchomione w 1994 roku. Zajmuje powierzchnię 2,91 ha. Składa się z dwóch kwater składowania odpadów. Na terenie składowiska znajduje się kontener

socjalny, boksy na surowce wtórne, brodzik dezynfekcyjny, elektroniczna waga samochodowa. Składowisko jest monitorowane – prowadzone są okresowe badania wody gruntowej. Ponadto zainstalowano urządzenia do przetwarzania surowców wtórnych (mielenia plastikowych opakowań) oraz prasę do belowania makulatury i tworzyw sztucznych.

Elektroenergetyka

Sieć energetyczna jest dobrze rozwinięta i stanowi jednolity system krajowy. Energia dostarczana jest za pomocą sieci elektroenergetycznych średniego napięcia poprzez linie napowietrzne. Sieci te wraz z istniejącymi, modernizowanymi stacjami transformatorowymi zapewniają zaopatrzenie w energię elektryczną na potrzeby bytowe i gospodarcze.

Obecny system zaopatrywania mieszkańców w energię elektryczną w pełni pokrywa istniejące zapotrzebowanie, jednakże wymaga on stopniowej modernizacji polegającej chociażby na zastępowaniu linii napowietrznych bardziej nowoczesnymi kablami podziemnymi. Ponadto należy zauważyć, że przebieg linii wysokiego napięcia skutkuje koniecznością stosowania daleko idących ograniczeń w planowaniu przestrzennym z uwagi na towarzyszące przebiegowi linii strefy ochronne.

Sieć drogowa

Na sieć drogową gminy Inowrocław składają się:

- drogi krajowe,
  - nr 15 Trzebinia – Ostróda,
  - nr 25 Inowrocław – Bydgoszcz.
- drogi wojewódzkie:
  - nr 251 Damasławek – Inowrocław,
  - nr 252 Inowrocław – Rózinowo,
  - nr 400 Więclawice – Latkowo,
  - nr 412 Tupadły – Kobylniki,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne o długości 66 km.

Należy zwrócić uwagę na zły stan techniczny dróg gminnych na terenie gminy Inowrocław, ponieważ tylko ok. 31% z nich posiada nawierzchnię utwardzoną. Podejmowane są jednak działania zmierzające do usprawnienia i modernizacji wewnętrznego układu komunikacyjnego poprzez budowę nowych nawierzchni drogowych. Wysoki wskaźnik dróg

o nawierzchni nieutwardzonej wymaga podjęcia działań zmierzających do wyeliminowania dróg o tego typu, szkodliwych dla środowiska i mieszkańców gminy.

Przewozy pasażerskie

Przez obszar gminy Inowrocław przebiega sieć dróg kolejowych podległych PKP. Są to szlaki o znaczeniu krajowym, które łączą się w głównym węźle kolejowym regionu – mieście Inowrocław. Gmina posiada bezpośrednie połączenia kolejowe z Berlinem, Wrocławiem, Poznaniem, Bydgoszczą, Gdańskiem, Katowicami. Jej obszar przecina magistrala węglowa Herby – Gdynia.

Główne szlaki kolejowe:

- linia kolejowa nr 131 relacji Tczew – Inowrocław – Katowice;
- linia kolejowa nr 353 relacji Poznań – Inowrocław – Olsztyn.

Obydwie linie są dwutorowe i zelektryfikowane. Odbywa się na nich ruch pociągów pasażerskich i towarowych o zróżnicowanym natężeniu.

Przewóz pasażerów zapewniają także autobusy PKS oraz prywatni przewoźnicy.

Infrastruktura komunikacji elektronicznej

Na obszarze gminy dostępna jest telefonia przewodowa oraz istnieje możliwość korzystania z Internetu. Jedynym ograniczeniem jest bariera kosztowa występująca po stronie indywidualnych odbiorców. Ponadto gmina pozostaje w całości w zasięgu funkcjonujących na terenie kraju operatorów telefonii komórkowej.

2.1.3. GOSPODARKA

Rolnictwo

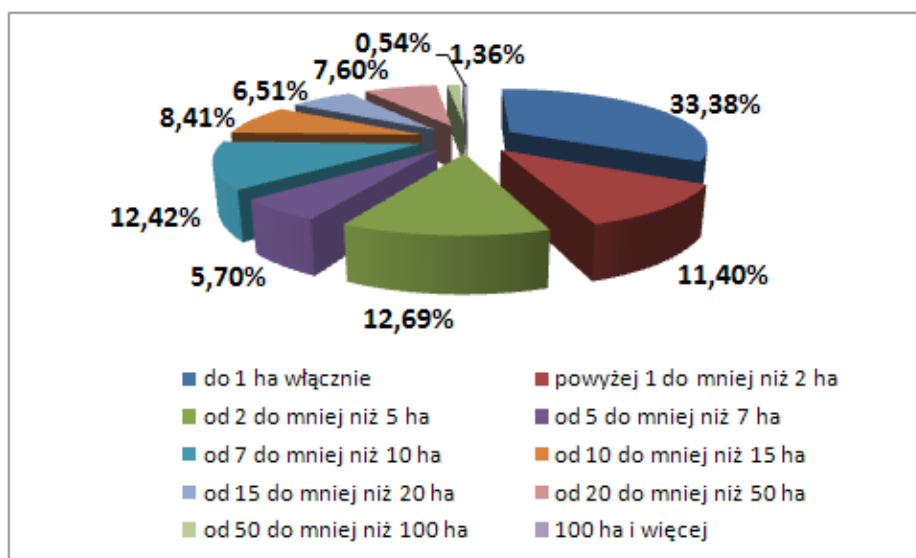
Na terenie gminy Inowrocław przeważają gospodarstwa do 1 ha (33,38%). Na kolejnym miejscu, biorąc pod uwagę areał gospodarstw rolnych, znajdują się gospodarstwa o powierzchni od 2 do 5 ha (12,69%) oraz od 1 do 2 ha (11,40%). Natomiast gospodarstwa o największych powierzchniach, tzn. od 50 do 100 ha oraz powyżej 100 ha, posiadają najniższy odsetek obszarów użytków rolnych gminy Inowrocław, odpowiednio 1,36% oraz 0,54%. Niniejsze zjawisko jest niekorzystne, gdyż w warunkach konkurencji większą szansę na rozwój mają gospodarstwa charakteryzujące się większą powierzchnią. Im są one mniejsze, tym wyższe są jednostkowe koszty produkcji, a także większe trudności w finansowaniu inwestycji rolnych.

Tabela 2. Struktura agrarna gospodarstw

Grupy obszarowe użytków rolnych	Liczba gospodarstw
ogółem	1 474
do 1 ha włącznie	492
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	168
od 2 do mniej niż 5 ha	187
od 5 do mniej niż 7 ha	84
od 7 do mniej niż 10 ha	183
od 10 do mniej niż 15 ha	124
od 15 do mniej niż 20 ha	96
od 20 do mniej niż 50 ha	112
od 50 do mniej niż 100 ha	20
100 ha i więcej	8

Źródło: Dane GUS – Powszechny Spis Rolny 2002 r.

Wykres 2. Struktura agrarna gospodarstw na terenie gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS – Powszechny Spis Rolny 2002 r.

Produkcja roślinna i zwierzęca

Biorąc pod uwagę strukturę zasiewów należy stwierdzić, że na terenie gminy Inowrocław dominują zboża, głównie pszenica, która stanowi 37,46% powierzchni upraw. Na dalszych miejscach lokują się buraki cukrowe (6,97%) oraz warzywa gruntowe (4,54%). Rodzaje upraw uwarunkowane są kierunkami hodowli.

Tabela 3. Struktura upraw na terenie gminy Inowrocław

Wyszczególnienie	Ogółem	
	w ar	ilość gospodarstw
ogółem	1 140 618	1 290
pszenica ozima	369 415	856
pszenica jara	57 813	382
żyto	48 771	140
jęczmień ozimy	27 317	276
jęczmień jary	176 483	726
owies	8 103	39
pszenżyto ozime	43 615	374
pszenżyto jare	6 524	26
mieszanki zbożowe ozime	4 230	23
mieszanki zbożowe jare	35 940	170
gryka, proso i inne zbożowe	1 942	8
kukurydza na ziarno	7 801	26
kukurydza na zielonkę	5 717	46
strączkowe jadalne	33 217	112
ziemniaki	52 488	780
buraki cukrowe	79 530	201
rzepak ozimy	55 773	68
rzepak jary	1 127	3
okopowe pastewne	5 921	109
warzywa gruntowe	51 760	473
truskawki	1 694	81

Źródło: Dane GUS – Powszechny Spis Rolny 2002 r.

Hodowla zwierząt na terenie gminy Inowrocław skupiona jest w większości (oprócz kur) na chowie bydła oraz trzody chlewnej. Bez zwierząt gospodarskich funkcjonowały 902 gospodarstwa rolne.

Tabela 4. Struktura hodowli w gminie Inowrocław

Zwierzęta hodowlane	Ilość sztuk	Ilość gospodarstw
Bydło	2 988	343
Krowy	1 129	288
Trzoda chlewna	19 606	506
Konie	52	16
Owce	43	b.d.
Kury	1 077 261	b.d.
Kury nioski	136 594	b.d.
Kozy	100	b.d.

Źródło: Dane GUS – Powszechny Spis Rolny 2002 r.

Wyposażenie techniczne rolnictwa w gminie Inowrocław w 2002 r. przedstawiało się następująco:

- ciągniki – 1155 szt.;
- samochody ciężarowe – 104 szt.;
- kombajny zbożowe – 141 szt.;
- kombajny ziemniaczane – 56 szt.;
- kombajny buraczane – 92 szt.

W ostatnich latach obserwowane są znaczące zmiany w parku maszynowym rolników. Programy pomocowe Wspólnoty Europejskiej, umożliwiające uzyskanie zwrotu części kosztów poniesionych na zakup maszyn i urządzeń oraz dostęp do niedrogich, używanych maszyn spowodowały korzystne zmiany ilościowe i jakościowe w wyposażeniu technicznym rolnictwa.

Pozarolnicza działalność gospodarcza

Ilość podmiotów na terenie gminy zarejestrowanych w systemie REGON w latach 2004 – 2007 zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON w latach 2004-2007

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Sektor prywatny	740	768	817	844
Sektor publiczny	15	14	14	13
Ogółem	755	782	831	857

Źródło: Dane GUS

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, iż większość jednostek gospodarczych działa w sektorze prywatnym. W 2007 roku sektor prywatny stanowił 98,48% ogółu funkcjonujących podmiotów. Ponadto w badanym okresie można zaobserwować sukcesywny wzrost przedsiębiorców, w latach 2004 – 2007 wyniósł on 13,51%.

Spośród podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy Inowrocław, w 2007 roku, aż 88,82% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Sytuacja ta jest zgodna z ogólnokrajową tendencją oraz świadczy o wysokim stopniu aktywności w tym zakresie prezentowanym przez poszczególnych mieszkańców gminy. Kolejne miejsca zajmują spółki handlowe (5,14%) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (3,86%), co zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Forma prawna prowadzenia działalności w sektorze prywatnym na terenie gminy Inowrocław w latach 2004-2007

Forma prawna	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	595	624	665	691
Spółki handlowe	38	39	40	40
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	8	8	10	8
Spółdzielnie	8	8	8	8
Fundacje	1	1	1	1
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	27	27	28	30

Źródło: Dane GUS

2.1.4. TURYSTYKA

Gmina Inowrocław posiada liczne walory turystyczne. Na jej terenie występuje wiele obiektów dziedzictwa kulturowego. Część z nich została wpisana do rejestru zabytków oraz ewidencji konserwatorskiej np. zespół pałacowy i zabudowa mieszkaniowa w Łojewie, zespół dworski w miejscowości Marulewy.

Gmina jest zasobna w wiele historycznych pamiątek m.in. pałace, kościoły, dworki, cmentarze i pojedyncze budownictwo ludowe. Do najcenniejszych należą:

1. Zespół szkoły w Balczewie XX w.;
2. Zespół dworski w Cieślinie XIX w.;
3. Zespół dworski w Czystem XIX w.;
4. Zespół dworski w Gnojnie XIX w.;
5. Zespół dworski w Górze XIX w.;
6. Zespół dworski w Kruszy Zamkowej XIX w.;
7. Zespół pałacowy w Pławinie XIX/XX w.;
8. Pozostałości zespołu folwarcznego w Sójkowie;
9. Zespół dworski w Trzaskach;
10. Zespół dworski w Borkowie XIX w.;
11. Zespół kościoła p.w. Św. Trójcy w Górze;
12. Zespół dworski w Jacewie XIX w.;
13. Zespół dworski w Jaksicach XIX/XX w.;
14. Zespół dworski w Kłopocie XIX w.;
15. Zespół dworski w Komaszycach XIX w.;
16. Młyn w Kruszy Duchowej XIX w.;
17. Zespół dworski w Kruślewcu XX w.;
18. Zespół folwarczny w Łąkocinie XIX w.;

19. Kuźnia w Łojewie XIX w.;
20. Zespół dworski w Marulewach XX w.;
21. Zespół dworski w Olszewicach XIX w.;
22. Kościół p. w. Św. Elżbiety w Orłowie XIX w.;
23. Zespół dworski w Piotrkowicach XIX w.;
24. Zespół dworski w Pławinku XIX/XX w.;
25. Zespół dworski w Sikorowie XIX w.;
26. Zespół dworski w Sławęcinku XIX w.;
27. Zespół dworski w Słońsku XX w.;
28. Zespół folwarczny XIX/XX w., Kuźnia XX w. w Tupadłach;
29. Zespół dworski w Witowach XIX w.

Oprócz obiektów objętych ochroną konserwatorską do zabytków gminy zaliczono parki zabytkowe w miejscowościach: Cieślin, Czyste, Gnojno, Kłopot, Latkowo, Łakocin, Łojewo, Marulewy, Piotrkowice, Trzaski, Kruśliwiec i Olszewice.

Wśród miejscowości gminy Inowrocław na szczególną uwagę turystów zasługują:

1. Balczewo – wieś zlokalizowana w południowo – wschodniej części gminy. Lasy liściasto – iglaste wabią urlopowiczów zmęczonych miejskim gwarem, chcących odpocząć na łonie natury.
2. Góra - wieś z położonym na wzniesieniu kościołem p.w. Św. Trójcy, z zabytkowym obrazem św. Walentego i krzyżem z kul armatnich. Na przykościelnym cmentarzu jest grób Stanisława Przybyszewskiego. W Górze znajduje się również kopalnia soli będąca oddziałem Inowrocławskich Kopalni Soli.
3. Orłowo – historia tej miejscowości sięga 1227 r. Źródła przekazują, że została ona darowana w 1228 r. Zakonowi Krzyżackiemu przez księcia Konrada Mazowieckiego, a w 1339 r. została siedzibą komtura krzyżackiego. Znajduje się tu również zabytkowy kościół p. w. św. Elżbiety.
4. Łojewo – korzenie tej miejscowości sięgają 1193 r. Tu urodził się pisarz i teoretyk sztuki Stanisław Przybyszewski. Upamiętniająca tablica znajduje się na budynku miejscowej szkoły. Jezioro Małe Gopło przyciąga turystów oraz wędkarzy.
5. Tupadły – miejscowość usytuowana na Szlaku Piastowskim. W 1666 r. wojska Jana Kazimierza stoczyły tu bitwę z wojskami rokoszanina Jana Lubomirskiego. W wojnie poległo 4 tys. żołnierzy Stefana Czarnieckiego, walczącego po stronie króla. Jak głosi miejscowa legenda „żołnierze ci śpią pod ziemią, czekając na znak do powstania”.

Poza tym nie można zapomnieć, że przez teren gminy Inowrocław wiedzie aż pięć oznakowanych szlaków turystycznych, mianowicie:

- Szlak Piastowski zwany niekiedy Szlakiem Tysiąclecia Państwa Polskiego,
- Szlak Jana Kasprowicza (niebieski),
- Szlak Stanisława Przybyszewskiego (zielony),
- Szlak gen. Władysława Sikorskiego (czerwony),
- Szlak Powstania Wielkopolskiego (żółty).

2.1.5. MIESZKAŃCY

Wielkość populacji

Wskaźniki demograficzne mają zasadniczy wpływ na jakość życia, szanse rozwojowe i tempo wzrostu poziomu życia w gminie. Takie parametry jak: wykształcenie mieszkańców, gęstość zaludnienia, dodatni poziom przyrostu naturalnego, dodatnie saldo migracji, zachowanie równowagi pomiędzy płciami, właściwe proporcje pomiędzy grupami ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym decydują o przyszłości gminy. W tabeli 7 przedstawiono dane dotyczące populacji gminy w latach 2004-2007.

Tabela 7. Wielkość populacji i zmiany w czasie na terenie Inowrocław

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Ludność				
Ogółem	11 097	11 074	11 096	11 120
Mężczyźni	5 510	5 465	5 484	5 483
Kobiety	5 587	5 609	5 612	5 637
Urodzenia żywe				
Ogółem	118	118	129	120
Mężczyźni	58	64	73	61
Kobiety	60	54	56	59
Zgony ogółem				
Ogółem	100	132	110	131
Mężczyźni	57	79	59	74
Kobiety	43	53	51	57
Przyrost naturalny				
Ogółem	18	-14	19	-11
Mężczyźni	1	-15	14	-13
Kobiety	17	1	5	2

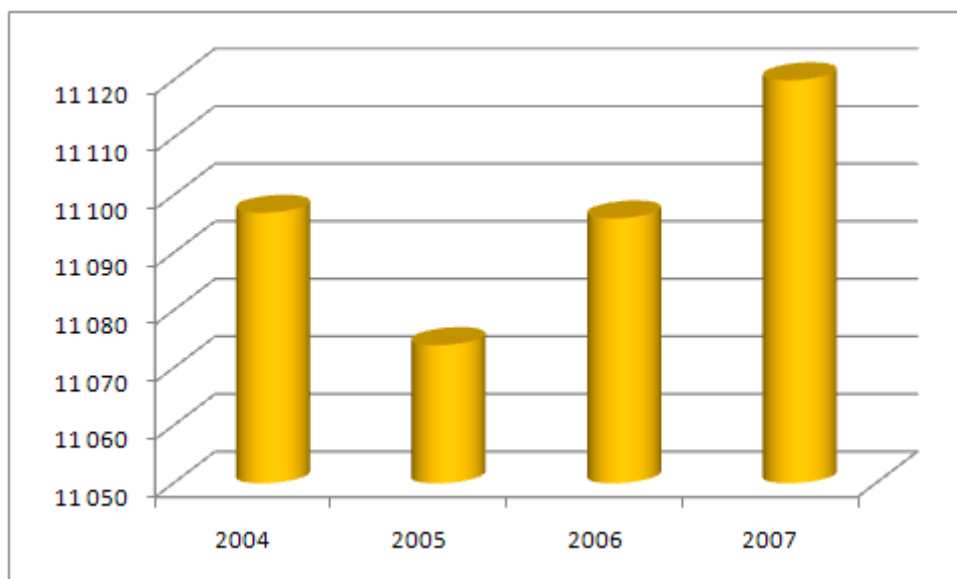

Saldo migracji w ruchu wewnętrznym				
Ogółem	59	24	33	36
Mężczyźni	35	-7	27	3
Kobiety	24	31	6	33

Źródło: Dane GUS

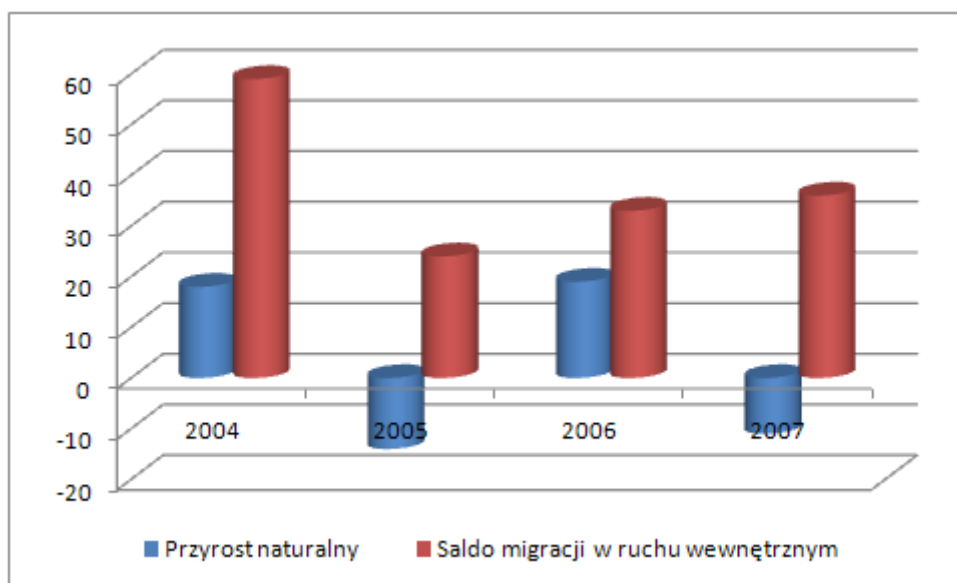
Analizując czynniki demograficzne zawarte w tabeli 7, można zauważyć niewielką wzrostową tendencję liczby ludności, do czego przyczyniło się przede wszystkim dodatnie saldo migracji w ruchu wewnętrznym.

Wykres 3. Liczba ludności na terenie gminy w latach 2004-2007

Źródło: Dane GUS

Wykres 4. Ruch naturalny ludności na terenie gminy Inowrocław w latach 2004-2007

Źródło: Dane GUS

Struktura wiekowa

Tabela 8 przedstawia populację gminy w rozbiciu na grupy wiekowe uwzględniając płeć. Najliczniejszą grupę w gminie tworzą osoby w przedziale wiekowym 20 - 24 lata stanowiąc 8,23% ogółu mieszkańców. Również liczną populację tworzą osoby w przedziale wiekowym 15 – 19 lat (8,03%). Natomiast najmniej mieszkańców gminy Inowrocław jest pomiędzy 80 a 85 rokiem życia (1,78%) lub ma powyżej 85 lat (0,98%). Poza tym na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego występuje niemal równa proporcja między ilością kobiet i mężczyzn. W roku 2007 na 100 mężczyzn przypadały 103 kobiety.

Tabela 8. Populacja gminy w rozbiciu na grupy wiekowe z uwzględnieniem płci

Grupa wiekowa	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
0 - 4	607	317	290
5 - 9	604	315	289
10 - 14	813	426	387
15 - 19	893	422	471
20 - 24	915	467	448
25 - 29	863	430	433
30 - 34	801	405	396
35 - 39	795	384	411
40 - 44	732	394	338
45 - 49	830	439	391
50 - 54	792	406	386
55 - 59	713	354	359
60 - 64	478	231	247
65 - 69	339	157	182
70 - 74	323	130	193

75 - 79	315	120	195
80 - 84	198	58	140
85 i więcej	109	28	81

Źródło: Dane GUS 2007r.

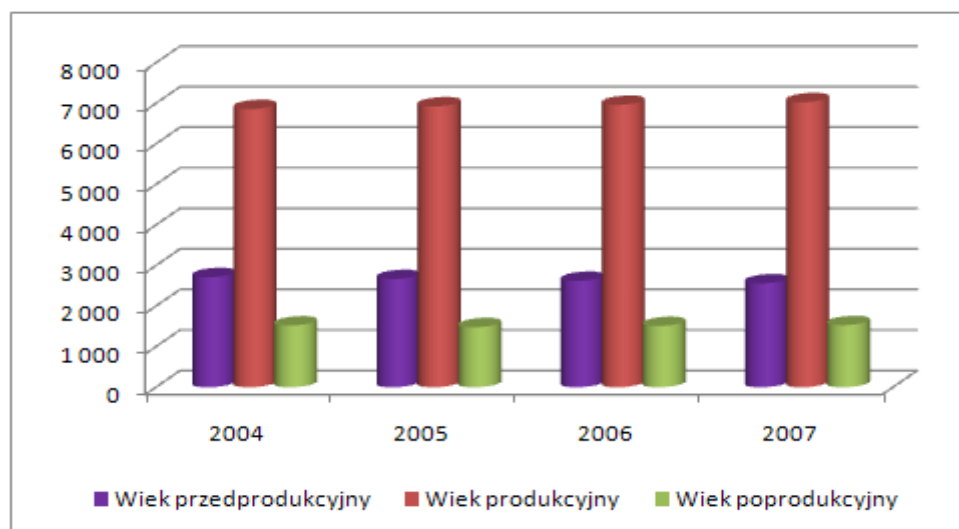
Strukturę ludności według wieku w latach 2004-2007 mającą wpływ na kształtowanie się struktur społeczno – ekonomicznych przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Struktura ludności według wieku w latach 2004 - 2007

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Wiek przedprodukcyjny				
Ogółem	2 715	2 667	2 622	2 560
Mężczyźni	1 357	1 327	1 328	1 308
Kobiety	1 358	1 340	1 294	1 252
Wiek produkcyjny				
Ogółem	6 860	6 927	6 964	7 029
Mężczyźni	3 636	3 645	3 652	3 682
Kobiety	3 224	3 282	3 312	3 347
Wiek poprodukcyjny				
Ogółem	1 522	1 480	1 510	1 531
Mężczyźni	517	493	504	493
Kobiety	1 005	987	1 006	1 038

Źródło: Dane GUS

Wykres 5. Struktura wiekowa ludności gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS

Pod względem struktury ludności według ekonomicznych grup wieku, największą liczbę stanowią osoby w wieku produkcyjnym, których procent udziału w ludności ogółem

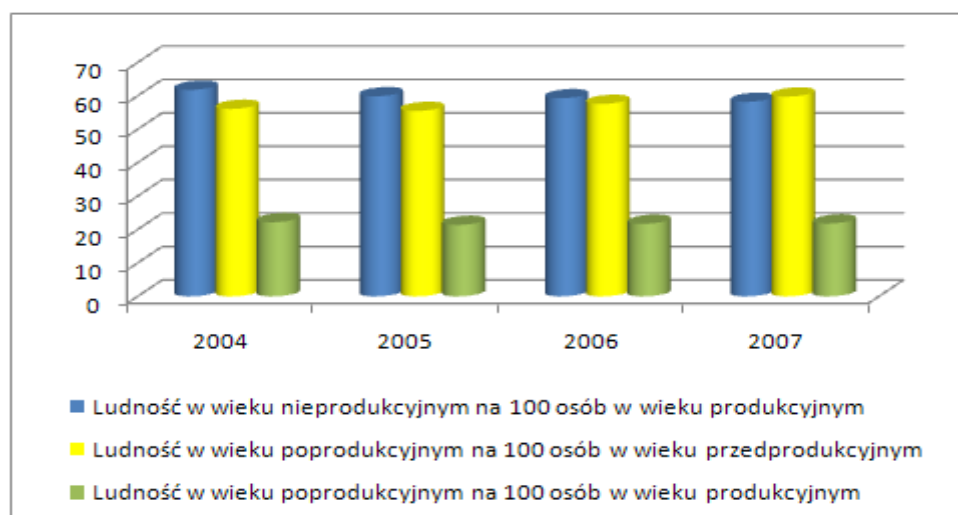
na przestrzeni lat ciągle rośnie. W badanym okresie wzrósł on o 1,39%. Procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w rozpatrywanym okresie wykazał tendencję wzrostową (0,05%), co jest niekorzystnym zjawiskiem w dynamice struktury wieku ekonomicznego ludności. Również niesprzyjającym zjawiskiem w niniejszej dynamice jest występująca w latach 2004-2007 tendencja spadkowa liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Obecnie na terenie gminy Inowrocław największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Jednakże w przyszłości zwiększać się będzie procentowy udział osób w wieku poprodukcyjnym, co pociąga za sobą wiele konsekwencji. Znaczna część dochodów gminy będzie bowiem musiała być kierowana na zapewnienie odpowiednich warunków życia osobom w starszym wieku (np. opieka społeczna). Starzejące się społeczeństwo to także malejące przyrosty zasobów pracy. Poza tym wzrost liczby osób starszych prowadzi do zmiany struktury popytu – wpływa na mniejszy popyt na „nowinki” technologiczne, a większy na szeroką gamę usług związanych z opieką społeczną.

Tabela 10. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	61,8	59,9	59,3	58,2
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	56,1	55,5	57,6	59,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	22,2	21,4	21,7	21,8

Źródło: Dane GUS

Wykres 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego zidentyfikowany na obszarze gminy Inowrocław nie jest wysoki, ponieważ na 100 osób w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie przypadało średnio 59 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Korzystnie natomiast kształtuje się poziom ludności w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Niniejszy wskaźnik obciążenia demograficznego przyjmuje dość niską wartość, wynoszącą średnio w badanym okresie 21 osób.

Poziom wykształcenia ludności

W analizowanej gminie największy odsetek społeczności lokalnej posiada wykształcenie podstawowe – 32,86%. Drugie miejsce zajmuje wykształcenie zasadnicze zawodowe równe 25,98% populacji, a kolejne - wykształcenie średnie, którym legitymuje się 16,80% osób.

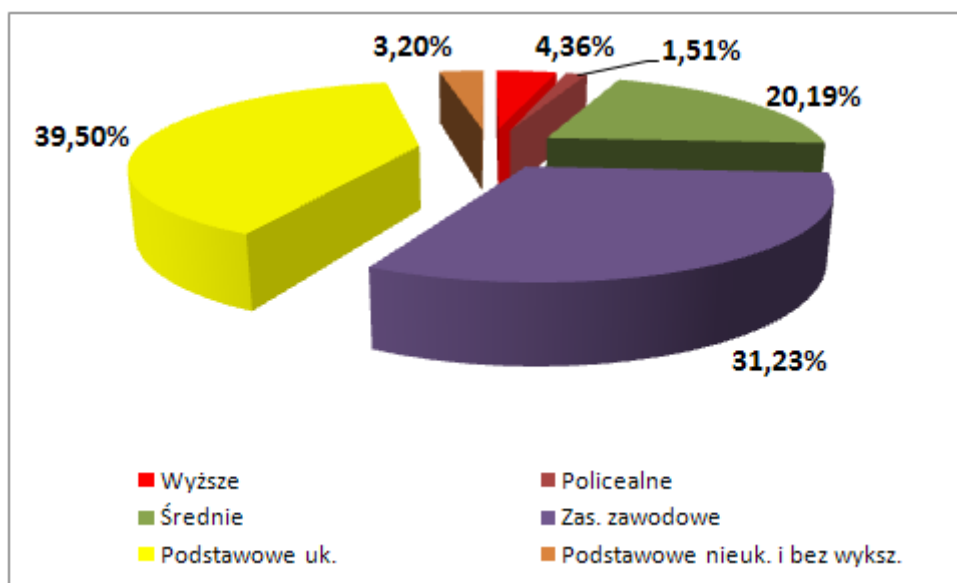
Natomiast biorąc pod uwagę wykształcenie wyższe, można zauważyć, że posiada je tylko 3,63% mieszkańców analizowanej gminy. Poza tym zauważalna jest tendencja wskazująca na występowanie wyższego poziomu wykształcenia wśród kobiet, bowiem 4,05% spośród nich legitymuje się wykształceniem wyższym (3,19% w przypadku mężczyzn), a 1,86% - wykształceniem policealnym (0,63% w przypadku mężczyzn). Należy jednak stwierdzić, że prezentowane dane pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. natomiast ogólnokrajowe tendencje do podnoszenia poziomu wykształcenia wskazują, że z roku na rok będzie ono ulegało znaczącej poprawie. Dotyczy to głównie osób z wykształceniem średnim, które podnoszą swój poziom wykształcenia na wyższe.

Tabela 11. Poziom wykształcenia ludności na terenie gminy Inowrocław

Rodzaj wykształcenia	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Wyższe	392	168	224
Policealne	136	33	103
Średnie razem	1815	812	1003
Średnie ogólnokształcące	406	128	278
Średnie zawodowe	1409	684	725
Zasadnicze zawodowe	2807	1759	1048
Podstawowe ukończone	3550	1550	2000
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	288	140	148

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Wykres 7. Wykształcenie ludności na terenie gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Poziom bezrobocia

Na analizowanym obszarze w latach 2004 – 2007 odnotowano spadek bezrobocia, wciąż jednak stanowi ono istotny problem gminy.

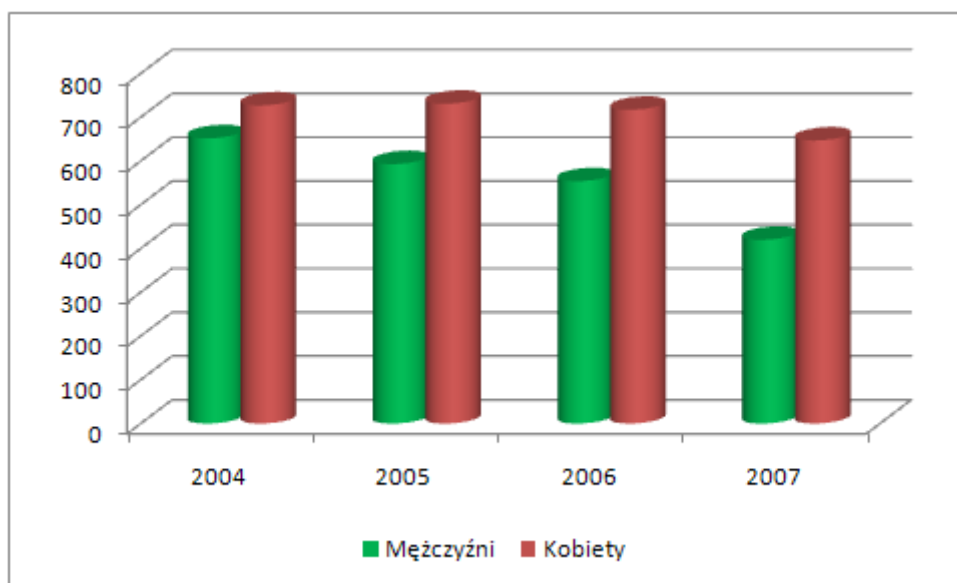
Liczba bezrobotnych w gminie Inowrocław na koniec 2007 roku wynosiła 1067 osób, z czego 60,64% stanowiły kobiety. W ostatnim roku badanego okresu w porównaniu do roku 2004 bezrobocie w gminie spadło o 22,63%, w przypadku mężczyzn o 35,58%, natomiast w odniesieniu do kobiet - o 11,00%. Potwierdzają to wartości zamieszczone w tabeli 12.

Tabela 12. Struktura bezrobocia i zatrudnienia na terenie gminy Inowrocław

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Bezrobotni				
Ogółem	1379	1324	1271	1067
Mężczyźni	652	593	554	420
Kobiety	727	731	717	647
Pracujący				
Ogółem	1421	1083	1223	1208
Mężczyźni	884	696	778	730
Kobiety	537	387	445	478

Źródło: Dane GUS

Wykres 8. Liczba bezrobotnych na terenie gminy Inowrocław w latach 2004-2007

Źródło: Dane GUS

W gminie Inowrocław, podobnie jak na obszarze całego kraju, wysoki wśród bezrobotnych jest udział osób młodych oraz długotrwale bezrobotnych.

Należy zauważyć, że do czynników zwiększających pozostawanie przez długi okres bez pracy zalicza się zaawansowany wiek, ograniczenia zdrowotne i brak odpowiedniego przygotowania zawodowego. Trudności ze znalezieniem pracy nie dotyczą jednak wszystkich grup ludności w jednakowym stopniu. Postęp technologiczny i rozwój gospodarki opartej na wiedzy stwarzają popyt przede wszystkim na wysokiej jakości kapitał ludzki. Niski poziom kwalifikacji wiąże się zaś z poważnymi trudnościami ze znalezieniem pracy, co ma miejsce na terenie gminy Inowrocław.

Problem bezrobocia dotyka także w dużym stopniu osób młodych. Ta grupa społeczna ma duże trudności ze znalezieniem pracy ze względu na:

- wzrost przeciętnego trwania życia, a wraz z nim wydłużenie okresu aktywności zawodowej,
- postęp technologiczny,
- wysokie koszty pracy,
- brak doświadczenia zawodowego i cenionych na rynku pracy umiejętności.

Osoby niepełnosprawne

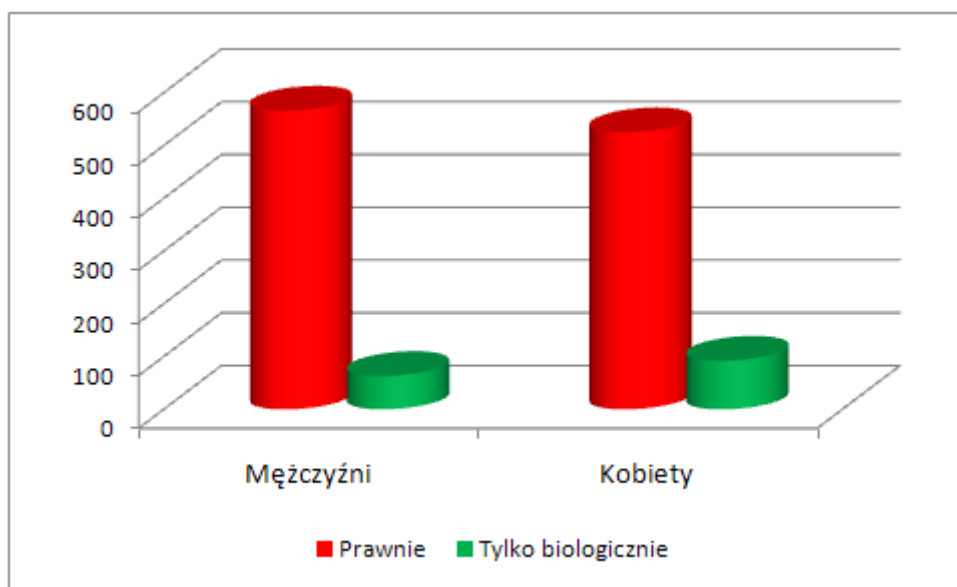
Istotnym problemem występującym na terenie gminy jest zjawisko niepełnosprawności. Dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w gminie Inowrocław zaprezentowano w tabeli 13.

Tabela 13. Liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Prawnie	1091	566	525
Tylko biologicznie	155	63	92
Razem	1246	629	617

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Wykres 9. Liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Przez osobę niepełnosprawną prawnie rozumie się osobę, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony. Osobą niepełnosprawną biologicznie jest zaś osoba nie posiadająca takiego orzeczenia, ale odczuwająca ograniczenie własnej sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności. Jak można zaobserwować na wykresie 9 na terenie gminy, zarówno wśród mężczyzn jak i kobiet przeważają osoby niepełnosprawne prawnie, które stanowią 87,56% wszystkich osób niepełnosprawnych. Wśród osób charakteryzujących się występowaniem niepełnosprawności, nieznacznie dominują mężczyźni stanowiący 50,48% ogółu, podczas gdy w przypadku kobiet wskaźnik ten wynosi 49,42%. Ponadto biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności, wśród osób niepełnosprawnych prawnie przeważają mężczyźni (51,88%), natomiast w grupie niepełnosprawnych tylko biologicznie dominują kobiety (59,35%).

Stan infrastruktury mieszkaniowej

Według danych GUS, w 2002 roku w gminie Inowrocław istniało 2 812 mieszkań ogółem, o łącznej powierzchni 240 382 m², z czego 2 797 (o pow. 238 884 m²) było stale

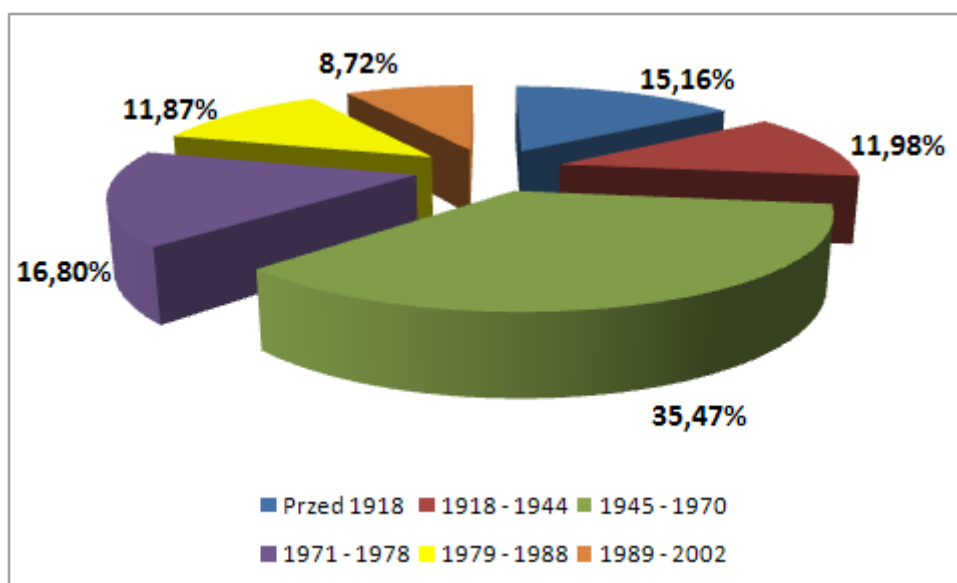
zamieszkałych. W 2007 roku liczba mieszkań ogółem wzrosła do 3 065 szt. o łącznej powierzchni użytkowej 266 717 m².

Tabela 14. Struktura zasobów mieszkaniowych

Okres budowy	Liczba mieszkań	Powierzchnia użytkowa (m ²)
Przed 1918	424	26 819
1918 - 1944	335	22 867
1945 - 1970	992	83 212
1971 - 1978	470	39 942
1979 - 1988	332	34 299
1989 - 2002	244	31 977

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Wykres 10. Stan substancji mieszkaniowej na terenie gminy Inowrocław

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli 14 oraz na wykresie 10, można zauważyć, iż największą liczbę mieszkań wybudowano w latach 1945 – 1970 (35,47%). Natomiast liczba lokali wybudowanych w najmłodszym okresie, tj. 1989 – 2002, wynosi tylko 8,72% ogółu. Sytuacja ta świadczy o niekorzystnym stanie substancji mieszkaniowej na terenie gminy. Poza tym sytuacja mieszkaniowa społeczności lokalnej jest zadowalająca. Najwięcej mieszkańców gminy Inowrocław posiada mieszkania trzyizbowe (29,73%). Nieco mniej osób jest właścicielami lokali co najmniej pięcioizbowych (29,62%) oraz czteroizbowych (27,67%).

Tabela 15. Mieszkania według ilości izb

Liczba izb w mieszkaniu	Liczba mieszkań ogółem	Liczba mieszkań zamieszkanym stale
1 izba	41	40
2 izby	324	323
3 izby	836	830
4 izby	778	774
5 izb i więcej izb	833	830
Razem	2812	2 797

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Pod względem powierzchni mieszkań prym wiodą lokale o powierzchni powyżej 120 m² (19,20%). Następne w kolei są mieszkania o powierzchni 60 – 79 m² (18,35%) oraz 50 – 59 m² (15,79%). Natomiast najmniejsza ilość, zlokalizowanych na analizowanym obszarze, mieszkań posiada poniżej 30 m² powierzchni użytkowej (4,30%). Biorąc pod uwagę metraż na 1 osobę najliczniejszą grupę stanowią lokale o metrażu 30,0 m² i więcej (31,36%), natomiast najmniej jest mieszkań o metrażu poniżej 7 m² (2,57%).

Tabela 16. Mieszkania według powierzchni

Powierzchnia mieszkania (m ²)	Liczba mieszkań	Metraż na 1 osobę (m ²)	Liczba mieszkań
poniżej 30	121	poniżej 7	72
30 - 39	175	7,0 - 9,9	190
40 - 49	300	10,0 - 14,9	527
50 - 59	444	15,0 - 19,9	456
60 - 79	516	20,0 - 29,9	674
80 - 99	365	30,0 i więcej	877
100 - 119	350	X	X
120 i więcej	540	X	X
Ogółem	2812	Ogółem	2797

Źródło: Dane GUS Narodowy Spis Powszechny 2002 r.

Systematycznej poprawie z roku na rok ulega stan wyposażenia mieszkań w podstawową infrastrukturę techniczną. Dotyczy to zarówno starań władz gminy, jak i dążenia właścicieli mieszkań do podnoszenia ich standardu.

Tabela 17. Mieszkania według wyposażenia

Wyposażenie mieszkania	Liczba mieszkań
Wodociąg razem	2969
Ustęp spłukiwany	2521
Łazienka	2484
Centralne ogrzewanie	2213
Gaz sieciowy	66

Źródło: Dane GUS 2007 r.

Dane dotyczące wypłaconych dodatków mieszkaniowych zawarto w tabeli 18. Wynika z niej, że w analizowanym okresie liczba zasiłków zmalała o 31,59%, co stanowi kwotę 19 781 zł.

Tabela 18. Dane dotyczące wypłaconych dodatków mieszkaniowych

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007
Liczba (szt.)	1 418	1 415	1 251	970
Kwota (zł.)	167 667	173 677	173 742	147 886

Źródło: Dane GUS

Szkolnictwo

System oświatowy na terenie gminy Inowrocław tworzą:

- Gimnazjum w Sławęcinku,
- Gimnazjum w Żalinowie,
- Szkoła Podstawowa w Górze,
- Szkoła Podstawowa w Jaksicach,
- Szkoła Podstawowa w Łojewie,
- Szkoła Podstawowa w Orłowie,
- Szkoła Podstawowa w Pławinie,
- Szkoła Podstawowa w Tupadłach,
- Szkoła Podstawowa w Turzanach.

Tabela 19. Stan placówek oświatowych podległych samorządowi gminnemu

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Szkoły podstawowe				
Pomieszczenia szkolne	66	63	68	74
Oddziały w szkołach	44	43	42	43
Uczniowie	768	742	700	686
Gimnazjum				
Pomieszczenia szkolne	21	20	22	28
Oddziały w szkołach	20	20	19	18
Uczniowie	489	486	461	403

Źródło: Dane GUS

Na podstawie danych zgromadzonych w tabeli 19, zaobserwowano w latach 2004 – 2007 wzrost pomieszczeń szkolnych (o 12,12%) w szkołach podstawowych zlokalizowanych na terenie analizowanej gminy. Biorąc pod uwagę ilość oddziałów w powyższych szkołach, ich liczba w rozważanym okresie nie uległa zmianie, kształtując się na stałym poziomie 42-43 oddziałów. Pomimo tych dość zadawalających zjawisk, liczba uczniów w badanym okresie spadła o 10,67%.

Odnosząc się do gimnazjów usytuowanych na rozpatrywanym obszarze, można zauważyć, że w 2007 r. liczba pomieszczeń wzrosła o 27,27%. Natomiast liczba oddziałów zmniejszyła się. Podobnie jak w przypadku szkół podstawowych liczba uczniów spadła o 17,58%.

Poza tym w analizowanym okresie współczynnik skolaryzacji rozumiany jako relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31.XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania odnotował niewielką tendencją spadkową.

Tabela 20. Współczynnik skolaryzacji

Wyszczególnienie	Rok			
	2004	2005	2006	2007
Szkoły podstawowe	80,76	79,44	81,49	80,80
Gimnazja	85,79	90,00	81,88	77,65

Źródło: Dane GUS

Sport

Potrzeby mieszkańców w zakresie kultury fizycznej zaspokaja sześć klubów piłkarskich pionu sportowego LZS funkcjonujących w: Cieślinie, Gnojnie, Jaksicach, Kruszy Zamkowej, Orłowie, Sikorowie. Wszystkie dysponują własnymi boiskami. Uczestniczą w cyklicznych rozgrywkach ligowych prowadzonych za pośrednictwem Kujawsko - Pomorskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej.

Świetlice środowiskowe

Na obszarze gminy działają świetlice środowiskowe w miejscowościach: Batkowo, Cieślin, Gnojono, Góra, Jaksice, Komaszycy, Kłopot, Krusza Podlotowa, Latkowo, Łojewo, Marcinkowo, Pławin, Słońsko, Trzaski, Tupadły, Turzany.

2.2. SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE INOWROCLAW

2.2.1. SKALA POMOCY SPOŁECZNEJ UDZIELANEJ NA TERENIE GMINY INOWROCLAW

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej udziela pomocy potrzebującym rodzinom. Do zadań własnych Gminy należy: udzielanie pomocy w formie pracy socjalnej, świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz specjalnych celowych, udzielanie schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym, udzielanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, przyznawanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie, sprawianie pogrzebu, realizowanie innych zadań z zakresu rozeznaczonych potrzeb gminy.

GPS realizuje zadania w zakresie: przyznawania i wypłacania zasiłków stałych, przyznawania i wypłacania zasiłków okresowych, przyznawania i wypłacania zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej, przyznawania zasiłków celowych w formie biletu kredytowego, przyznawania i wypłacania zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych, przyznawania i wypłacania zasiłków dla kobiet w ciąży i wychowujących dzieci, przyznawania i wypłacania pomocy finansowej na zakup leków, przyznawania i wypłacania doraźnej lub okresowej pomocy finansowej kombatantom i osobom represjonowanym, zgłaszania do ubezpieczenia oraz opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne osób pobierających zasiłek stały.

W tabeli 21 przedstawiono dane dotyczące rodzaju i skali pomocy społecznej w gminie Inowrocław w latach 2004-2007.

Tabela 21. Rodzaj i skala pomocy społecznej w gminie Inowrocław w latach 2004-2007

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin				Liczba osób w tych rodzinach			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Ubóstwo	104	121	142	149	320	374	428	461
Sieroctwo	1	2	3	2	2	4	7	4
Bezdomność	4	4	4	4	6	7	6	7

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin				Liczba osób w tych rodzinach			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Potrzeba ochrony macierzyństwa	99	95	94	16	430	419	434	55
Bezrobocie	507	495	470	410	1699	1674	1588	1403
Niepełnosprawność	82	84	83	90	209	247	241	248
Długotrwała choroba	116	107	101	83	406	373	364	300
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, w tym:	96	92	87	70	459	495	429	350
- rodziny niepełne	48	47	43	33	141	148	133	99
- rodziny wielodzietne	48	45	45	39	324	314	301	258
Alkoholizm	1	1	1	1	5	5	4	4
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	4	6	7	3	4	8	7	3
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0	0	0	0
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa	0	1	3	0	0	4	11	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	0	0	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	1	0	1	0	4	0	1

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Analizując dane zawarte w tabeli 21 należy stwierdzić, że w latach 2004 – 2007 największa ilość świadczeń została wypłacona przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z powodu:

- bezrobocia;
- ubóstwa;
- długotrwałej choroby;
- bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- niepełnosprawności.

Bezrobocie

Bezrobocie jest problemem społecznym, który oprócz swojego wymiaru ekonomicznego ma także duże znaczenie społeczne i psychologiczne. Brak możliwości znalezienia zatrudnienia powoduje powstanie negatywnych skutków, wśród których można wyróżnić m.in. dezaktualizację zdobytej wiedzy i doświadczeń zawodowych, spadek poczucia własnej

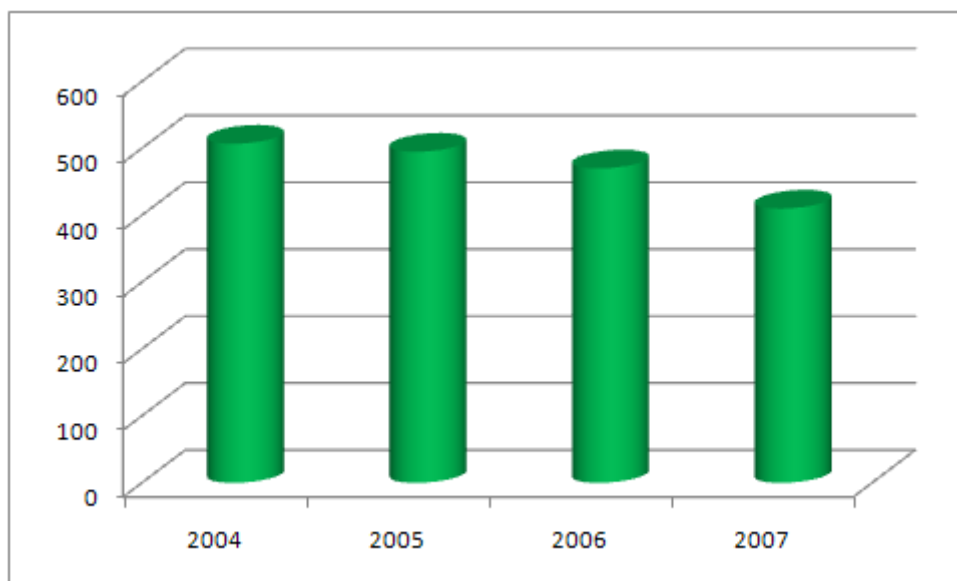
wartości, zaburzenia dotyczące pełnienia ważnych ról społecznych. W miarę przedłużania się okresu pozostawania bez pracy problemy te nasilają się i rodzą takie zjawiska jak: ubóstwo, izolację, frustrację, wycofywanie się z życia społecznego oraz pogorszenie ogólnego stanu zdrowia.

Bezrobocie jest przyczyną zjawisk patologii społecznej, wzrostu poczucia zagrożenia bezpieczeństwa socjalnego, ma także wpływ na poziom i jakość życia osób i rodzin. Szczególnie utrata prawa do zasiłku dla bezrobotnych powoduje, że osoby pozostające bez pracy najczęściej szukają wsparcia w instytucjach pomocy społecznej.

Poza tym bezrobocie, szczególnie długotrwałe, jest bardzo ważnym czynnikiem wykluczenia społecznego. Choć zła sytuacja finansowa nie jest równoznaczna z wykluczeniem społecznym, to jednak osoby pozostające w ubóstwie tracą możliwość uczestnictwa w życiu zawodowym, społecznym, a nawet rodzinnym. Z tej sytuacji trudno jest wyjść o własnych siłach.

Jak można zaobserwować na wykresie 11 na terenie gminy Inowrocław problem bezrobocia pozostaje wciąż istotny. W 2004 r. ze świadczeń z tego tytułu skorzystało 507 rodzin, w 2005 r. – 495, w 2006 r. – 470, a w 2007 r. – 410 rodzin.

Wykres 11. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezrobocia

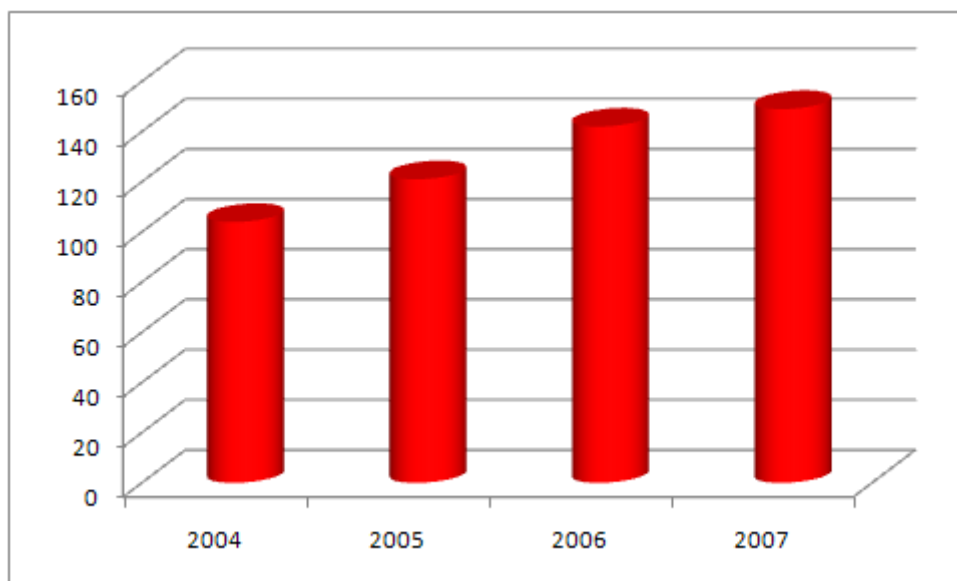
Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Ubóstwo

Ubóstwem określa się stan, w którym danej jednostce brakuje środków finansowych na zaspokojenie własnych potrzeb, przede wszystkim jeśli chodzi o wyżywienie, ubranie, ale także wykształcenie czy dostęp do opieki zdrowotnej. Przyczyną występowania tego stanu jest przede wszystkim niski poziom wykształcenia bezrobotnych oraz brak możliwości zatrudnienia osób pozostających bez pracy. Obserwowany jest także proces tzw. dziedziczenia ubóstwa związany z przekazywaniem młodemu pokoleniu negatywnych wzorców.

Na terenie gminy Inowrocław problem ten jest bardzo istotny, o czym decyduje liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej, co wskazano na wykresie 12. Wynika z niego, że największa liczba beneficjentów skorzystała ze wsparcia socjalnego z tytułu ubóstwa w 2007 r. (149 rodzin), a najmniejsza w 2004 r. (104 rodziny).

Wykres 12. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu ubóstwa

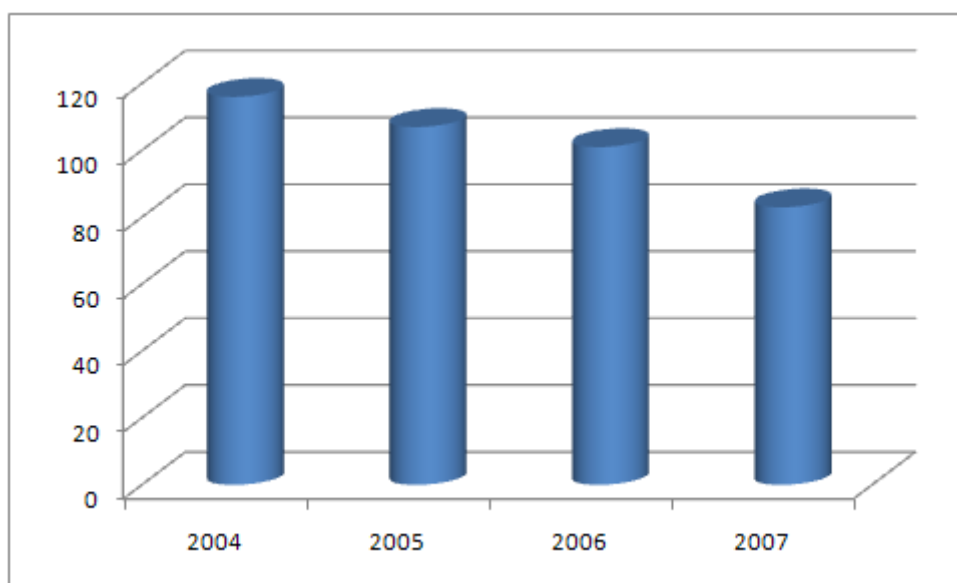
Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Długotrwała choroba

Innym problemem społecznym występującym na terenie gminy jest problem długotrwałej choroby. Najmniejsza liczba rodzin skorzystała ze świadczeń z tego tytułu w 2007 r. (83 rodziny), a największa – w 2004 r. (116 rodzin). Poza tym należy zauważyć, że w 2007 r. liczba rodzin korzystających z pomocy w związku z długotrwałą chorobą zmniejszyła się w stosunku do 2004 r. o 28%, co świadczy o występowaniu na terenie gminy mniejszej liczby osób dotkniętych tym zjawiskiem.

Wykres 13. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego

Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych pełni istotne miejsce wśród problemów występujących na terenie gminy. Większość osób korzystających z pomocy społecznej cechuje niezaradność życiowa, a także niezaradność w wychowywaniu dzieci oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego i nieracjonalne dysponowanie budżetem domowym.

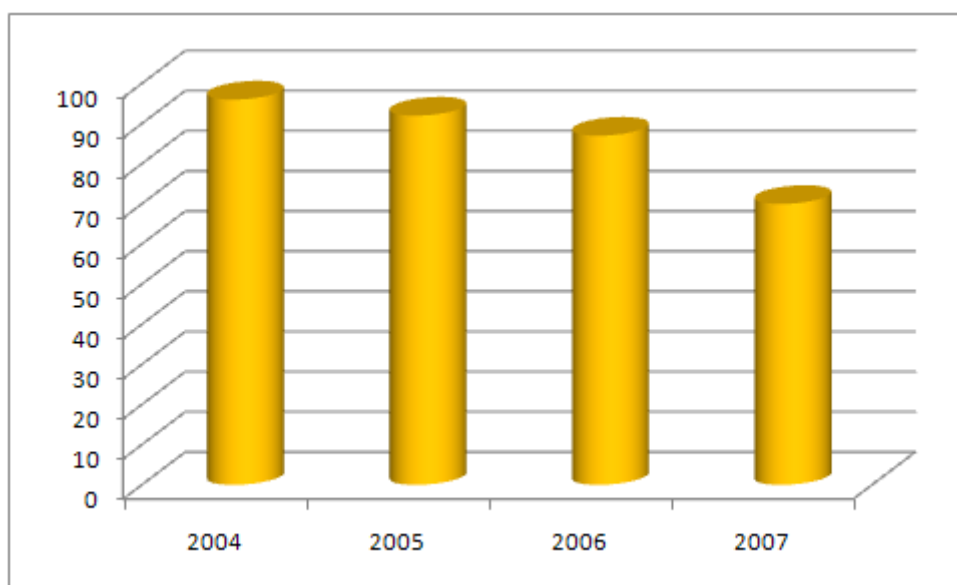
Rodziny mają problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich oraz problemy wychowawcze. W środowisku rodzinnym przejawiają się w zachowaniach agresywnych, łamaniem przez dzieci i młodzież panujących norm i obyczajów.

Na dobre stosunki między rodzicami a dziećmi wpływa atmosfera wychowawcza w domu, sytuacja finansowa i zdrowotna, stopień wykształcenia rodziców oraz wpływ środowiska. W rodzinach, gdzie występują w/w problemy, brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, przekazywania właściwych wzorców i dawania rodzinie poczucia bezpieczeństwa, obdarzania dzieci troskliwą opieką. W wielu przypadkach dzieci z tych

rodzin pozostawione są „same sobie”, większość czasu wolnego spędzają poza domem, wśród rówieśników i często mają problemy w szkole.

W gminie Inowrocław liczba rodzin dysfunkcyjnych pozostaje dość wysoka. Ośrodek Pomocy Społecznej dokłada wszelkich starań, aby pomóc tym środowiskom w codziennym funkcjonowaniu. Największa liczba rodzin skorzystała ze świadczeń z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego w 2007 r., a najmniejsza – w 2004 r.

Wykres 14. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego

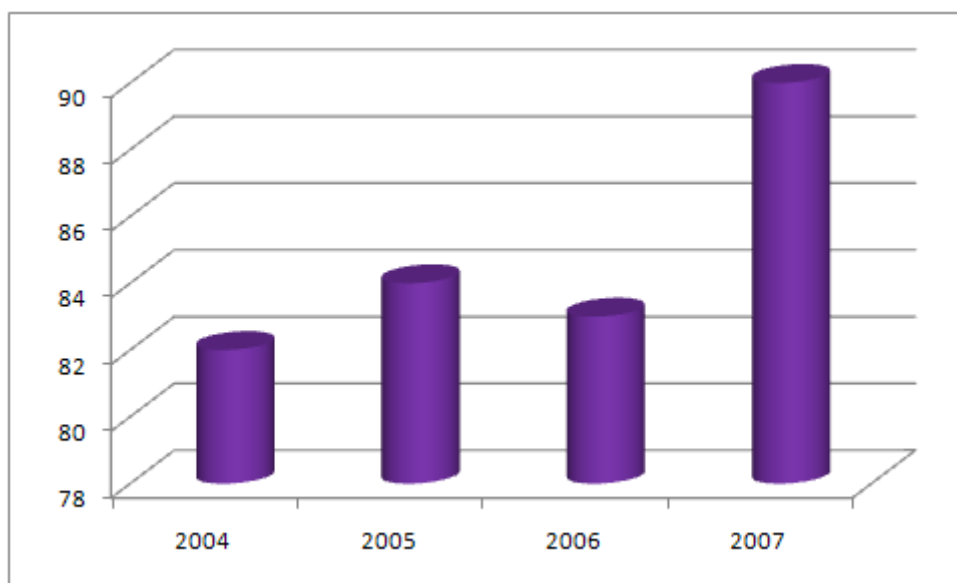
Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Niepełnosprawność

Spółczesność składa się z ludzi o różnej sprawności fizycznej, w różnym wieku, z różnymi potrzebami i możliwościami poruszania się oraz wykonywania potrzebnych im czynności w otaczającym środowisku. Znaczną grupę stanowią w tym osoby niepełnosprawne.

Zgodnie z przepisami prawa przez niepełnosprawność należy rozumieć trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. W gminie Inowrocław z pomocy społecznej w związku ze zjawiskiem niepełnosprawności korzystało odpowiednio 82 rodziny w 2004 r., 84 rodziny w 2005 r., 83 rodziny w 2006 r. i 90 rodzin w 2007 r.

Wykres 15. Rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Tabela 22. Pomoc społeczna – rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą (2007 r.)

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym przyznano świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i zadań własnych	922	526	1523
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych	63	63	159
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych	909	519	1805
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej	282	282	819

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Jak można zaobserwować – analizując dane zawarte w tabelach 22 - 24 – w 2007 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Inowrocławiu udzielił największej liczby świadczeń w ramach zadań własnych, gdzie z kolei przeważał posiłek dla dzieci. Wśród zadań zleconych największy odsetek stanowiły zasiłki stałe.

Tabela 23. Pomoc społeczna – zadania własne gmin (2007 r.)

Formy pomocy	Liczba osób którym przyznano świadczenia	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Razem	909	0	664118	519	1605
zasiłki okresowe ogółem	423	2232	356564	405	1441
w tym środki własne	0	0	0	0	0

dotacja	423	2232	356564	405	1441
przyznane z powodu bezrobocia	393	2081	335322	376	1353
przyznane z powodu niepełnosprawności	24	63	6231	24	88
Posiłek	392	57 241	120041	191	934
w tym dla dzieci	392	57 241	120041	191	934
Usługi opiekuńcze ogółem	0	0	0	0	0
Sprawienie pogrzebu	0	0	0	0	0
Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem	382	0	160547	368	1235
w tym zasiłki specjalne celowe	5	5	600	5	11
Praca socjalna	0	0	0	282	282

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Tabela 24. Pomoc społeczna – zadania zlecone gminom (2007 r.)

Formy pomocy	Liczba osób którym przyznano świadczenia	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Razem	63	0	151323	63	159
zasiłki stałe ogółem	62	558	150523	62	158
w tym					
- przyznany dla osoby samotnie gospodarującej	25	248	102757	25	25
- pozostającej w rodzinie	37	310	47766	37	133
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	1	1	800	1	1
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	0

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

Tabela 25. Pomoc społeczna – świadczenia rodzinne (2007 r.)

Lp.	Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeń	Kwota w zł
1	Zasiłki rodzinne	20 061	1 224 880
2	Dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym z tytułu:		
	• Urodzenia dziecka	71	71 000
	• Opieki nad dzieckiem w czasie korzystania z urlopu wychowawczego	296	154 124

	<ul style="list-style-type: none"> • Samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania 	16	6 080
	<ul style="list-style-type: none"> • Samotnego wychowywania dziecka 	804	138 920
	<ul style="list-style-type: none"> • Kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, w tym 	x	x
	<ul style="list-style-type: none"> √ kształcenie i rehabilitacja dziecka niepełnosprawnego do 5 roku życia; 	132	7 920
	<ul style="list-style-type: none"> √ kształcenie i rehabilitacja dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 roku życia 	1 013	51 040
	<ul style="list-style-type: none"> • Rozpoczęcia roku szkolnego 	1 204	120 400
	<ul style="list-style-type: none"> • Podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania, w tym: 	x	x
	<ul style="list-style-type: none"> √ na częściowe pokrycie wydatków związanych z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się szkoła 	54	5 760
	<ul style="list-style-type: none"> √ na pokrycie wydatków związanych z zapewnieniem dziecku możliwości dojazdu z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się szkoła 	3 315	165 750
	<ul style="list-style-type: none"> • Wielodzietności 	3 315	265 200
	<ul style="list-style-type: none"> • Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka 	109	109 000
3	Zasiłki pielęgnacyjne	3 063	458 539
4	Świadczenia pielęgnacyjne	267	110 964
5	Składki na ubezpieczenie społeczne (emerytalne i rentowe)	194	25 126
6	Zaliczka alimentacyjna	727	165 790
Razem			3 120 593

Źródło: Dane GOPS w Inowrocławiu

W zakresie świadczeń rodzinnych na terenie gminy wypłacono 20 061 zasiłków rodzinnych, 3 063 zasiłki pielęgnacyjne, 267 świadczeń pielęgnacyjnych, 194 składki na ubezpieczenie społeczne oraz 727 świadczeń w postaci zaliczki alimentacyjnej.

2.2.2. ZAKRES DZIAŁANIA GMINNEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W INOWROCŁAWIU

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Inowrocławiu jest głównym podmiotem lokalnej polityki i pomocy społecznej organizując pomoc środowiskową dla najuboższych mieszkańców gminy Inowrocław. Został utworzony przez Naczelnika Gminy w Inowrocławiu zarządzeniem nr 1/90 z dnia 17 kwietnia 1990 r. i stanowi on budżetową jednostkę organizacyjną Gminy Inowrocław.

Celem działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Inowrocławiu jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości oraz zapobieganie powstawaniu takich sytuacji, wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających

godności człowieka, a także podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Praca socjalna, która stanowi podstawę i sens funkcjonowania instytucji jest skierowana przede wszystkim na pomoc osobom, rodzinom i grupom społecznym w zaspokajaniu najpilniejszych potrzeb bytowych, lepszym dostosowaniu do zasad życia społecznego, poprawie pozycji społecznej. Są to wysiłki mające na celu doprowadzenie do odzyskania zdolności osób i rodzin do samodzielnego życia w środowisku. Zwieńczeniem działania socjalnego powinny być trwałe zmiany w życiu klienta. Warunkiem powodzenia wszelkich starań dla poprawy sytuacji życiowej osób i rodzin jest aktywna współpraca i autentyczne zaangażowanie w pokonanie trudności. Proces ten odbywa się etapowo, gdyż właśnie to w znacznym stopniu gwarantuje jego trwałość.

2.2.3.ROLA I ZADANIA PRACOWNIKA SOCJALNEGO

Do głównych obowiązków pracownika socjalnego wynikających z ustawy o pomocy społecznej należy:

- a) praca socjalna;
- b) udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej, skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań;
- c) pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskaniu pomocy;
- d) pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin grup i środowisk społecznych;
- e) współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa.

Głównym polem aktywności pracownika socjalnego jest praca socjalna rozumiana działalność skierowana na pomoc osobom, rodzinom, grupom i środowiskom społecznym w zaspokajaniu ich potrzeb, lepszym dostosowaniu do zasad życia społecznego, poprawie pozycji społecznej. Jej celem jest doprowadzenie do odzyskania zdolności osób i rodzin do samodzielnego życia w środowisku.

Głównym celem działania socjalnego są trwałe zmiany w życiu klienta.

Pracownicy socjalni Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Inowrocławiu starają się ten proces stosować etapowo, gdyż właśnie to w znacznym stopniu gwarantuje jego trwałość.

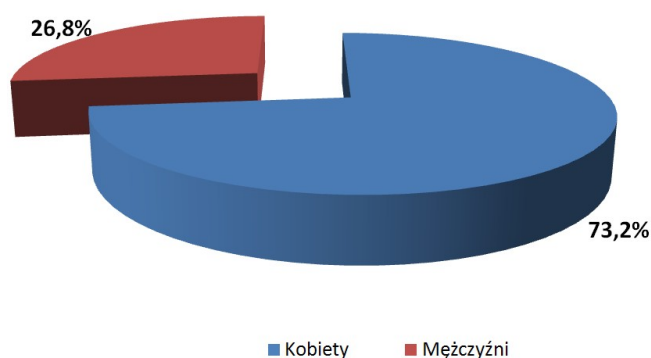
2.3. IDENTYFIKACJA PODSTAWOWYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW

2.3.1. ANALIZA ANKIET

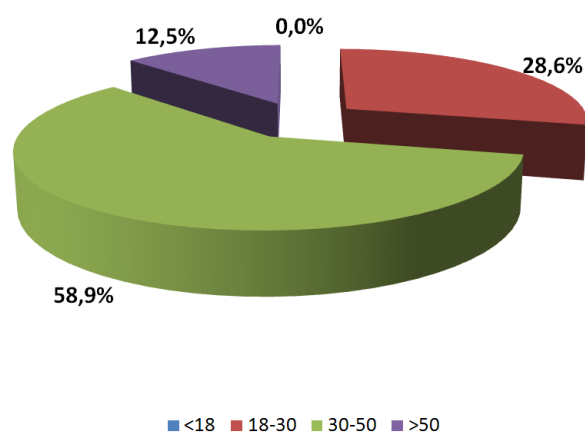
W ramach prac nad przygotowaniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław, wśród jej mieszkańców przeprowadzone zostało badanie ankietowe, w ramach którego starano się zdiagnozować podstawowe problemy społeczne występujące na terenie gminy.

Badaną grupę stanowiło 56 respondentów – 41 kobiet (73,2%) oraz 15 mężczyzn (26,8%).

Wykres 16. Charakterystyka badanej populacji z uwzględnieniem płci

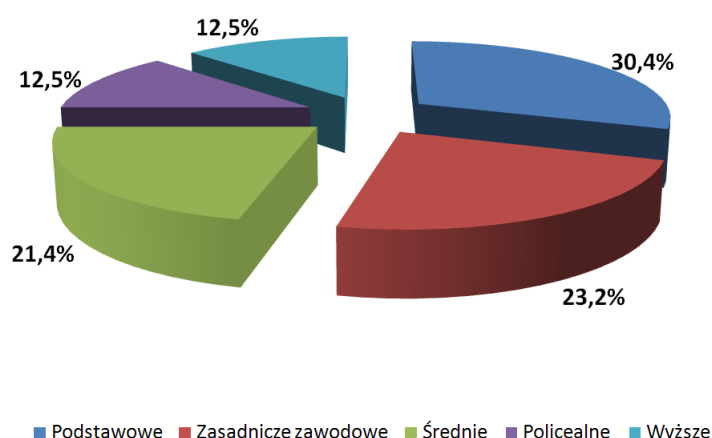

Wykres 17. Charakterystyka badanej populacji z uwzględnieniem wieku

Biorąc pod uwagę wiek ankietowanych wykazano, że ponad połowa (58,9%) ogółu respondentów była między 30 a 50 rokiem życia. Poza tym w badaniu wzięło udział 28,6% osób w wieku 18-30 lat oraz 12,5% osób powyżej 50 roku życia.

Wykres 18. Charakterystyka badanej populacji z uwzględnieniem wykształcenia

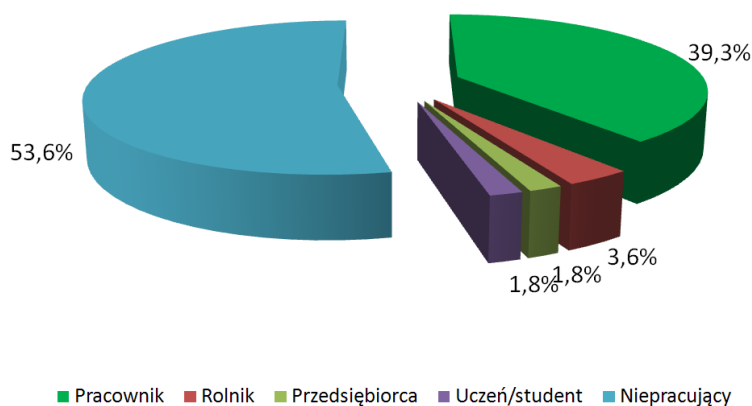

Uwzględniając wykształcenie ankietowanych mieszkańców gminy najliczniejszą grupę (30,4%) stanowili respondenci z wykształceniem podstawowym. Wykształcenie zasadnicze

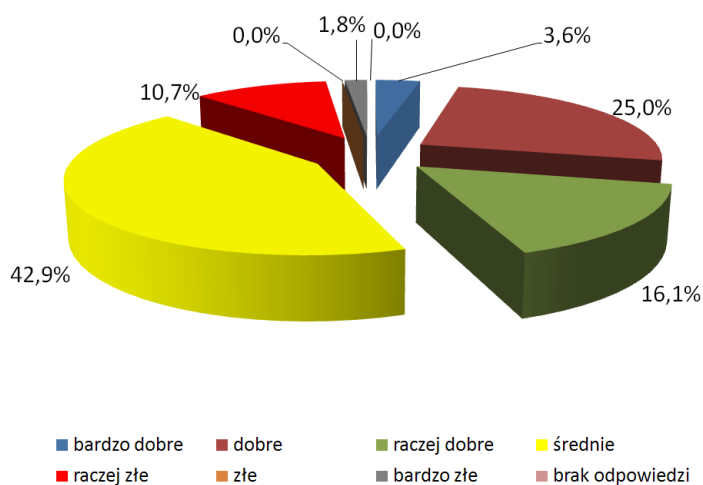
zawodowe zadeklarowało 23,2% badanych, a średnie – 21,4%. Wykształcenie wyższe reprezentowało 12,5% ankietowanych, natomiast kolejne 12,5% badanych osób ukończyło szkołę policealną. Wśród kobiet największy odsetek stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem podstawowym (34,1%), zaś wśród mężczyzn – respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym (26,7%).

Wykres 19. Charakterystyka badanej populacji z uwzględnieniem statusu społecznego

Z przeprowadzonych badań wynika, że 53,6% ogółu ankietowanych mieszkańców Inowrocławia stanowiły osoby niepracujące, natomiast 39,3% było pracownikami. 1,8% badanej społeczności stanowili uczniowie i studenci, a kolejne 1,8% prowadził własną działalność. 3,6% ankietowanych stanowili rolnicy.

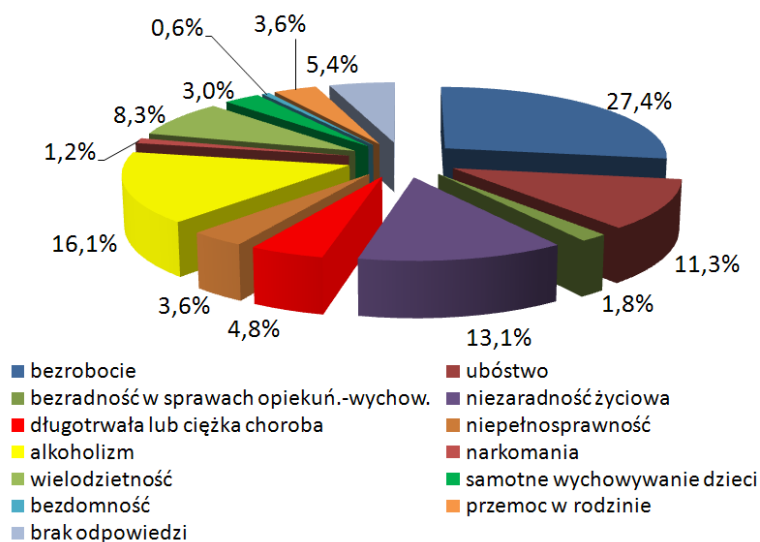
Wykres 20. Ocena aktualnych warunków życia mieszkańców gminy

42,9% ankietowanych uznało, że warunki życia w gminie są średnie. Odpowiedzi takiej udzieliło 46,3% badanych kobiet i 33,3% mężczyzn. 25,0% respondentów postrzegало aktualne warunki jako dobre, a 16,1% jako raczej dobre. 3,6% badanych oceniło warunki życia na terenie gminy jako bardzo dobre, 10,7% stwierdziło, że są złe, a 1,8% - że są bardzo złe.

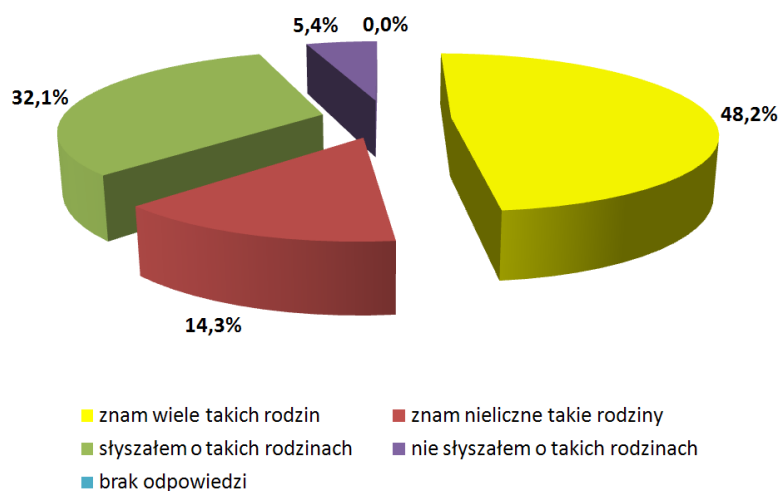
Uwzględniając wykształcenie ankietowanych należy stwierdzić, że najlepiej warunki życia panujące na terenie gminy zostały ocenione przez osoby z wykształceniem policealnym (42,9% stwierdziło, że są one dobre), a najgorzej – przez osoby legitymujące się wykształceniem zasadniczym zawodowym (7,7% oceniło je jako bardzo złe).

Wykres 21. Główne przyczyny problemów społecznych powodujące trudne warunki życia mieszkańców gminy

Wyniki z przeprowadzonych badań wskazują, że głównym czynnikiem powodującym trudne warunki życia mieszkańców gminy, według 27,4% ogółu ankietowanych, jest bezrobocie. Odpowiedź taka była najczęściej udzielana przez pracowników oraz osoby niepracujące. 16,1% respondentów uznało alkoholizm jako przyczynę problemów społecznych w gminie, a 13,1% stwierdziło, że to niezaradność życiowa pogarsza warunki życia. Powyższe przyczyny zostały wskazane w większości przez uczniów/studentów, rolników i przedsiębiorców.

Wykres 22. Czy na terenie gminy jest dużo ubogich rodzin?

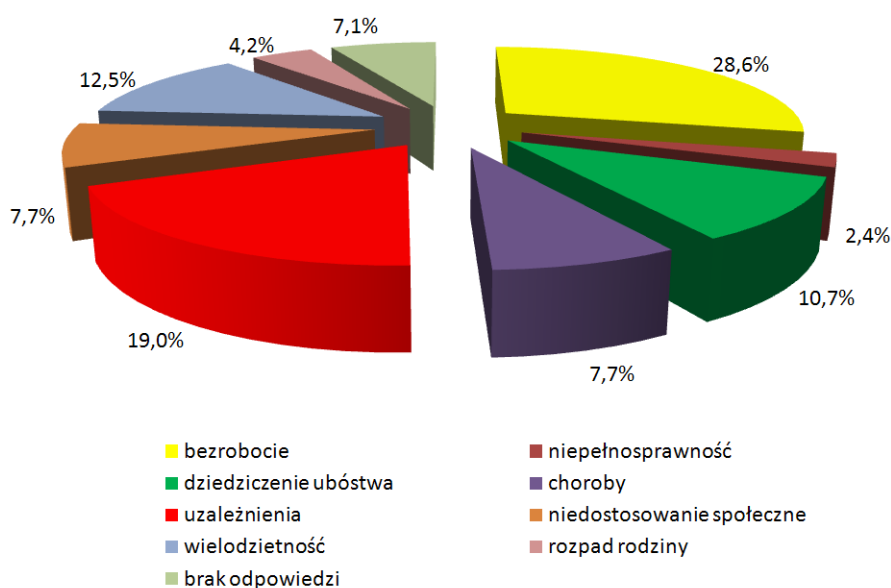

Uzyskane wyniki wskazują, że 48,2% ankietowanych mieszkańców gminy zna wiele ubogich rodzin zamieszkujących gminę Inowrocław. 32,1% ogółu respondentów słyszało o takich

rodzinach, a 14,3% zadeklarowało, że zna niewiele ubogich rodzin. Tylko 5,4% ankietowanych stwierdziło, że nie słyszało o takich rodzinach.

Zdecydowanie najczęściej rodzin dotkniętych ubóstwem jest znana przez pracowników (68,2%), a następnie przez rolników (50,0%) oraz osoby niepracujące (36,7%). Wśród uczniów/studentów oraz przedsiębiorców 100,0% stwierdziło, że słyszało o takich rodzinach. Z kolei biorąc pod uwagę wiek badanych można zauważyć, że najczęściej osób zadeklarowało znajomość rodzin ubogich w grupie 30-50 – latków (60,6%).

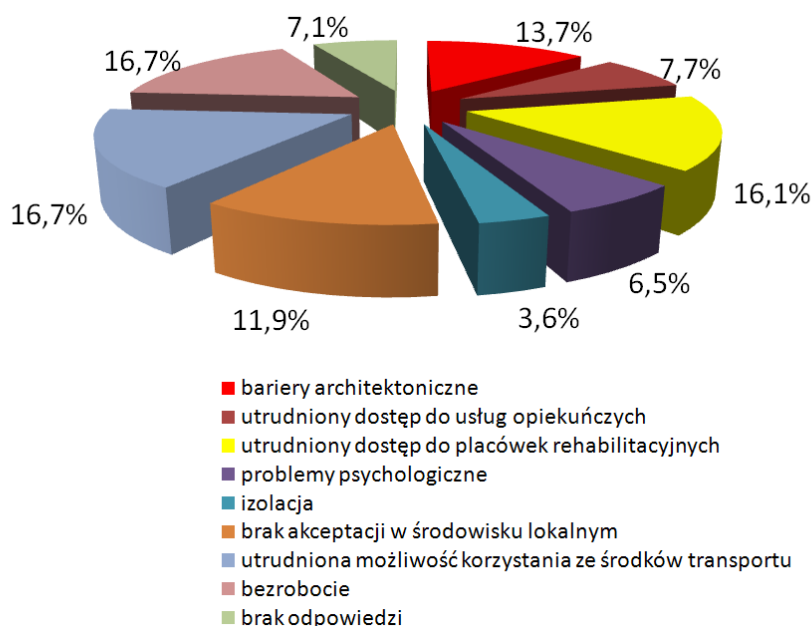
Wykres 23. Główne przyczyny popadania w ubóstwo

Do najważniejszych przyczyn popadania w ubóstwo mieszkańcy Inowrocławia zaliczyli przede wszystkim bezrobocie (28,6%) oraz uzależnienia (19,0%). Kolejnymi czynnikami, które w opinii ankietowanych pogarszają sytuację finansową, są wielodzietność oraz dziedziczenie ubóstwa. Odpowiedzi takiej udzieliło odpowiednio 12,5% i 10,7% respondentów.

Biorąc pod uwagę status zawodowy ankietowanych należy stwierdzić, że bezrobocie należy do najczęściej wskazywanych przyczyn popadania w ubóstwo wśród pracowników (25,8% wskazań) oraz osób niepracujących (32,2%). Wśród rolników najczęściej stwierdzano, że są to uzależnienia (33,3%), natomiast w gronie przedsiębiorców po 33,3% ankietowanych wskazało na bezrobocie, niedostosowanie społeczne oraz dziedziczenie ubóstwa. Podobnie sytuacja przedstawia się w gronie uczniów/studentów, gdzie po 33,3% respondentów wskazywało na uzależnienia, wielodzietność oraz rozpad rodziny.

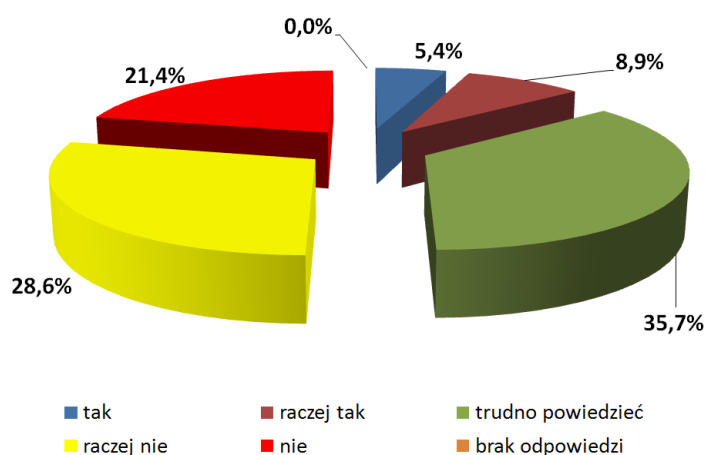
Wykres 24. Główne problemy społeczne z jakimi najczęściej spotykają się osoby niepełnosprawne

Na podstawie uzyskanych wyników wykazano, że po 16,7% mieszkańców gminy postrzega bezrobocie oraz utrudnioną możliwość korzystania ze środków transportu jako główne problemy społeczne osób niepełnosprawnych. 16,1% respondentów wskazało, że tym problemem jest utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych, a kolejne 13,7% uznało, że są to bariery architektoniczne.

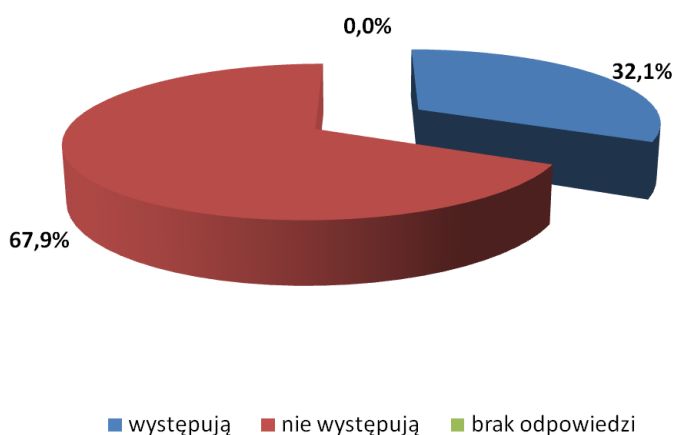
W gronie osób posiadających status pracownika oraz przedsiębiorcy jako podstawowy problem dotyczący niepełnosprawnych wskazano utrudnioną możliwość korzystania ze środków transportu (odpowiednio 18,2% i 33,3% wskazań), rolnicy wskazywali na brak akceptacji w środowisku lokalnym (16,7%), natomiast uczniowie/studenci oraz niepracujący – na bezrobocie (odpowiednio 33,3% oraz 17,8% wskazań).

Wykres 25. Czy oferta pomocy dla osób niepełnosprawnych jest wystarczająca?

28,6% ankieterowanych mieszkańców gminy stwierdziło, że oferta pomocy dla osób niepełnosprawnych jest raczej niewystarczająca, a 21,4% ogółu respondentów uznało, że pomoc ta jest niewystarczająca. 35,7% ankieterowanych nie potrafiło wyrazić swojego zdania na ten temat, a 8,9% określiło oferowaną pomoc jako raczej wystarczającą i 5,4% jako wystarczającą.

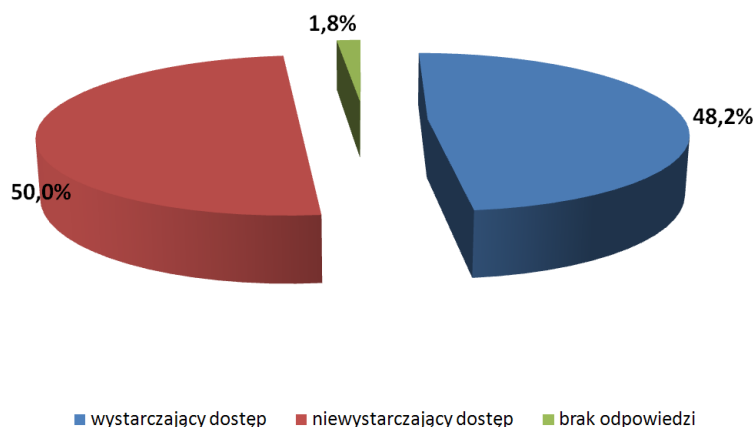
Wykres 26. Czy w skład rodzin mieszkańców gminy wchodzi osoba długotrwale chora?

67,9% respondentów zadeklarowało, że w ich rodzinie nie ma osób długotrwale chorych. U 32,1% ankieterowanych osób są członkowie rodzin borykający się z problemami zdrowotnymi, a do najczęściej wymienianych schorzeń należały między innymi: choroby serca i choroby psychiczne.

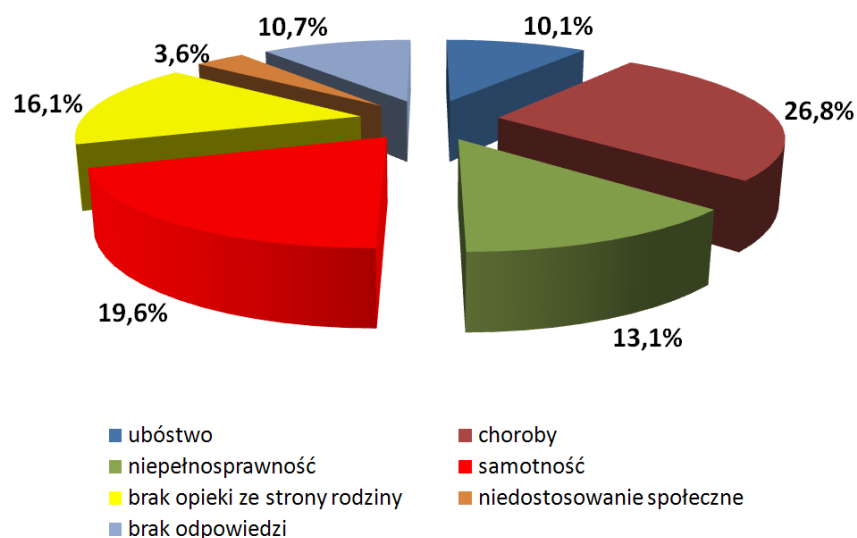
Wśród osób powyżej 50 roku życia odnotowano największy odsetek występowania w rodzinie osób długotrwale chorych, który wyniósł 57,1%, z kolei w pozostałych grupach wiekowych wskaźnik ten kształtował się na poziomie: 25,0% - wśród osób w wieku 18-30 lat i 30,3% - w grupie osób w przedziale wiekowym 30-50 lat.

Wykres 27. Dostęp do placówek opieki zdrowotnej na terenie gminy

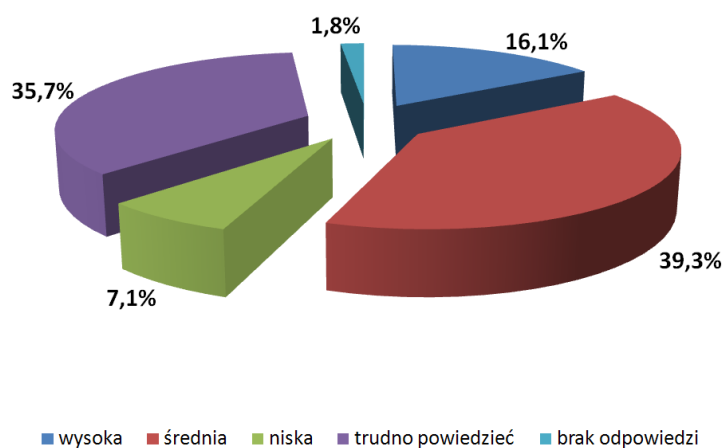
48,2% mieszkańców Inowrocławia uznało, iż dostęp do placówek opieki zdrowotnej na terenie gminy jest wystarczający. 50,0% respondentów było natomiast niezadowolonych z aktualnej opieki zdrowotnej. Badane osoby wskazywały, iż mają szczególnie utrudniony dostęp do poradni specjalistycznych (okulistycznej, neurologicznej, kardiologicznej i stomatologicznej).

Wykres 28. Główne problemy społeczne z jakimi borykają się osoby starsze

Do głównych problemów społecznych osób starszych ankietowani mieszkańcy zaliczyli przede wszystkim choroby oraz samotność. Odpowiedzi takie wskazało odpowiednio 26,8% i 19,6% ankietowanych osób. Ponadto respondenci zauważyli też, że osoby starsze borykają się z brakiem opieki ze strony rodziny oraz z niepełnosprawnością (odpowiednio 16,1% oraz 13,1%).

Wykres 29. Skala problemu uzależnień na terenie gminy

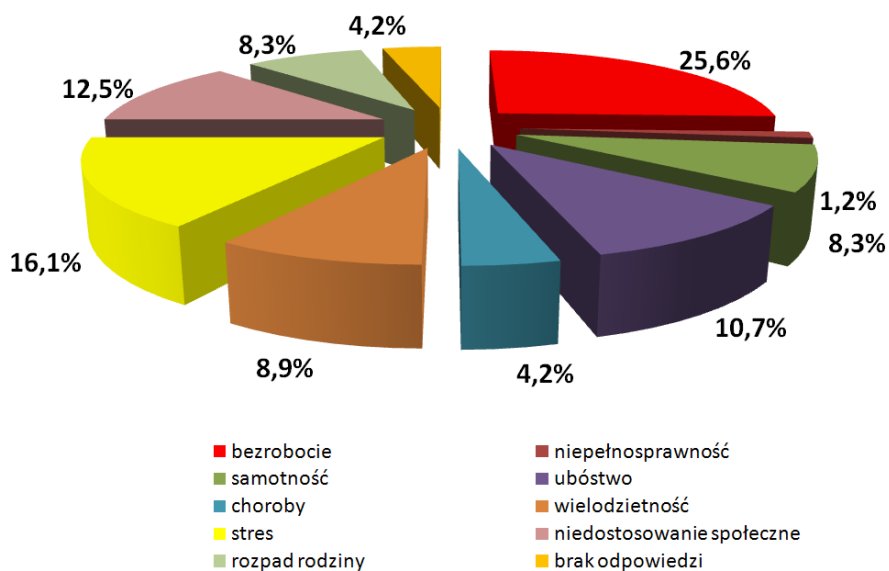

W opinii 39,3% ankietowanych mieszkańców poziom problemu uzależnień na terenie gminy jest średni, natomiast 35,7% respondentów nie potrafiło wyrazić swojego zdania na ten temat. 7,1% zapytanych osób uznało, że problem uzależnień w gminie Inowrocław kształtuje się na niskim poziomie. U 16,1% respondentów aktualna sytuacja budzi wiele zastrzeżeń i wskazali oni na wysoki poziom problemu uzależnień.

Skala problemu uzależnień na terenie gminy została określona w sposób najbardziej krytyczny przez osoby w wieku 18-30 lat, gdzie 18,8% ankietowanych wskazało na wysoki poziom tego zjawiska. Wśród osób w wieku 30-50 lat na wysoki poziom uzależnień wskazało 15,2% respondentów, natomiast w gronie ankietowanych powyżej 50 roku życia wskaźnik ten wyniósł 14,3%.

Biorąc pod uwagę wykształcenie ankietowanych można zauważyć, że problem uzależnień najbardziej dostrzegają respondenci posiadający wykształcenie średnie, wśród których 33,3% wskazało na wysoki poziom występowania tego zjawiska, w przypadku pozostałych grup respondentów wskaźnik ten wynosił odpowiednio: 11,8% wśród osób z wykształceniem podstawowym, 7,7% w gronie osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe, 28,6% wśród respondentów z wykształceniem wyższym. Z kolei w gronie osób legitymujących się wykształceniem policealnym żaden ankietowany nie wskazał na wysoki poziom problemu uzależnień na terenie gminy.

Wykres 30. Główne przyczyny występowania uzależnień

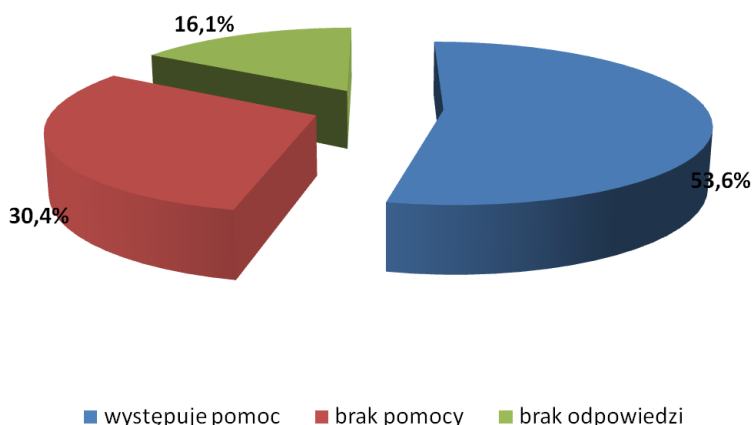

Na podstawie przeprowadzonych badań wykazano, że głównym czynnikiem przyczyniającym się do popadania w uzależnienia jest bezrobocie. Odpowiedzi takiej udzieliło 25,6% ankietowanych osób. Kolejną przyczyną zaistnienia takiej sytuacji, według 16,1% ogółu respondentów, jest stres, a 12,5% ankietowanych wskazało na niedostosowanie społeczne.

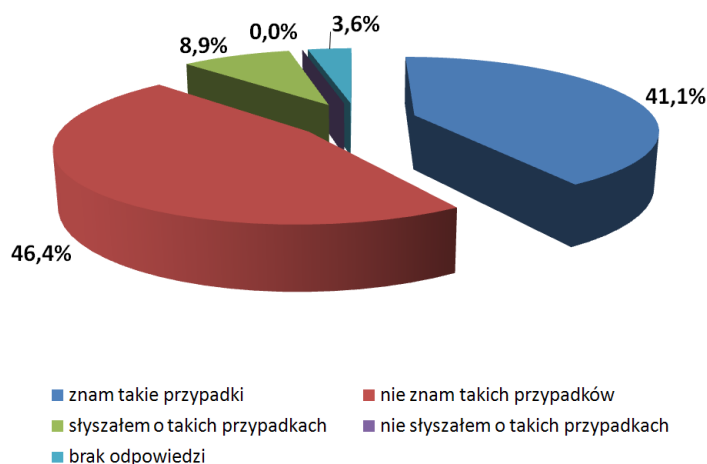
Identyfikacja przyczyn uzależnień: 8,3% respondentów wskazało samotność oraz rozpad rodziny, natomiast 8,9% ankietowanych stwierdziło, że takim czynnikiem jest wielodzietność.

Wykres 31. Czy na terenie gminy dostępna jest jakaś forma pomocy dla osób uzależnionych?

Uzyskane wyniki wskazują, że 53,6% ankietowanych mieszkańców nie wie o tym, że osoby uzależnione mogą skorzystać z pomocy oferowanej im przez gminę. Spośród respondentów, którzy udzielili odpowiedzi twierdzącej tylko kilka procent potrafiło podać pełną nazwę Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

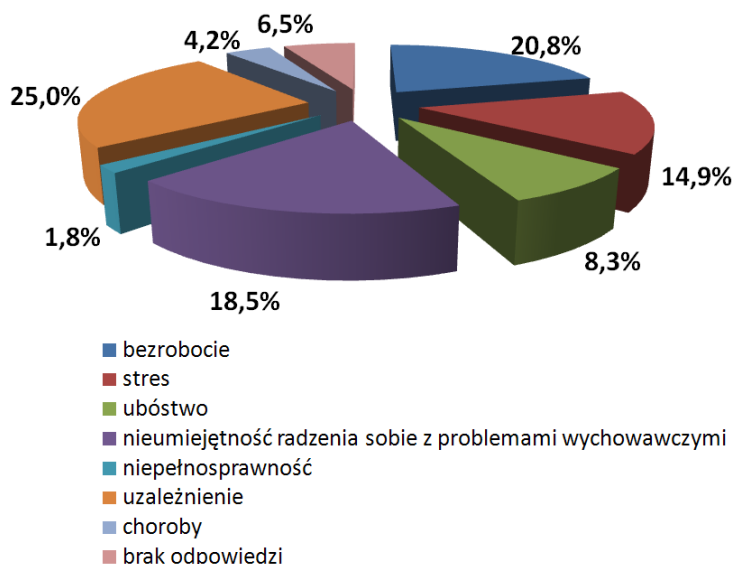
Wykres 32. Czy na terenie gminy występuje zjawisko przemocy domowej

Wyniki z przeprowadzonych badań wskazują, że 46,4% zapytanych mieszkańców Inowrocławia nie zna przypadków przemocy domowej. 41,1% wskazało, że zna takie przypadki, a 8,9% słyszało o takich przypadkach.

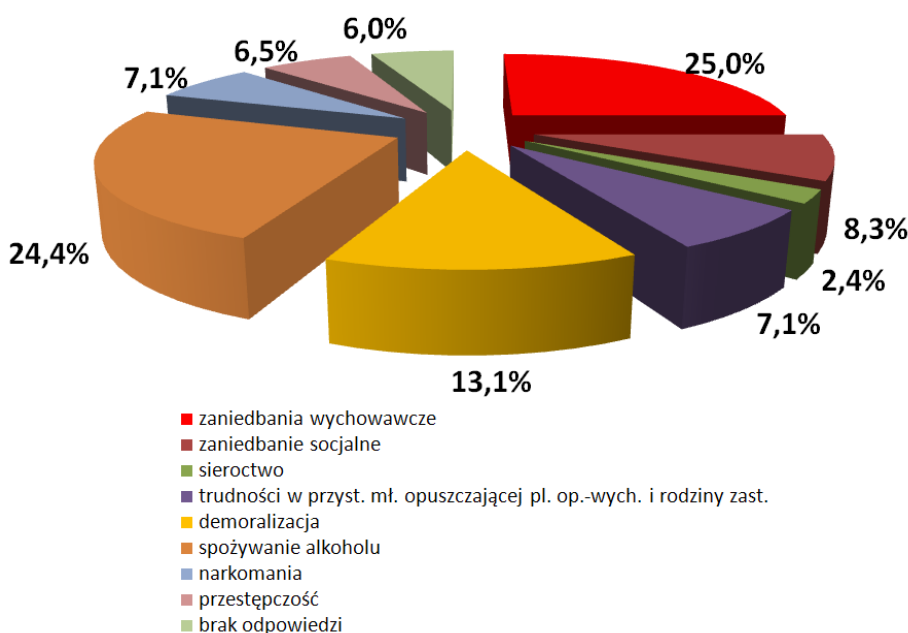
Najwięcej rodzin dotkniętych przemocą domową znana jest przez osoby o statusie pracownika (59,1% wskazań), natomiast wśród rolników oraz uczniów/studentów nie wskazano przypadków występowania przemocy domowej.

Wykres 33. Główne przyczyny przemocy domowej

Jako najczęstsze przyczyny przemocy domowej mieszkańcy gminy wymieniali uzależnienie oraz bezrobocie. Odpowiedzi takiej udzieliło odpowiednio 25,0% i 20,8% ogółu respondentów. Dodatkowo do głównych czynników sprzyjających przemocy domowej 18,5% ankietowanych zaliczyło nieumiejętność radzenia sobie z problemami wychowawczymi.

Wykres 34. Główne negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży

W ówczesnym świecie coraz łatwiej spotkać zjawiska mające negatywny wpływ na dzieci i młodzież. Do najbardziej negatywnych zjawisk ankietowani zaliczyli zaniedbania wychowawcze – 25,0% oraz spożywanie alkoholu – 24,4% wskazań. 13,1% respondentów wymieniło demoralizację, a 8,3% uznało zaniedbanie socjalne jako czynnik niekorzystny dla prawidłowego rozwoju i wychowania nieletnich.

W ramach ankiety zapytano również o działania, jakie należy podjąć, aby przeciwdziałać negatywnym zjawiskom na terenie gminy, na co respondenci udzielili następujących odpowiedzi:

Działania w zakresie wsparcia ubogich

Według ankietowanych na terenie gminy Inowrocław należy stworzyć miejsca pracy dla osób bezrobotnych, co pomogłoby im w wyjściu z ubóstwa. Należy zapewnić im również pomoc psychologa. Respondenci odpowiadali również, że pomogłoby utworzenie banku żywności.

Działania w zakresie poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych

Respondenci uważają, że należy udostępnić osobom niepełnosprawnym środki transportu oraz zlikwidować bariery architektoniczne. Ankietowani twierdzą, iż trzeba zapewnić pomoc rehabilitanta.

Działania w zakresie poprawy dostępu do służby zdrowia

W zakresie poprawy dostępu do służby zdrowia, według zapytanych osób, należy zapewnić opiekę lekarzy specjalistów oraz zminimalizować czas oczekiwania na wizytę.

Działania na rzecz osób starszych

Respondenci są zdania, że należy zapewnić osobom starszym opiekę, padały propozycje organizowania akcji wolontariatu.

Działania w zakresie bezpieczeństwa

Ankietowani proponują zwiększenie patroli policyjnych na terenie gminy, w celu poprawy bezpieczeństwa jej mieszkańców.

Działania w zakresie sportu i wypoczynku

W opinii respondentów na terenie gminy należy wybudować halę sportową oraz basen.

Identyfikacja podstawowych problemów społecznych na terenie gminy

W oparciu o wyniki ankiety, dotychczasowe doświadczenia GOPS oraz ustalenia dokonane podczas spotkania warsztatowego zidentyfikowano obszary problemowe, w ramach których należy podejmować działania w celu eliminacji negatywnych zjawisk w postaci:

- długotrwałego bezrobocia rodzące problemy społeczne i wychowawcze;
- ubożenia społeczeństwa, marginalizacji grup społecznych;
- kryzysu rodziny;
- kształtowania świadomości w sferze pomocy społecznej.

2.4. ANALIZA SWOT

W planowaniu strategicznym stosowane są różne techniki analityczne oraz sposoby dochodzenia do konstruktywnych wniosków. Z uwagi na wagę zagadnienia należy przy tym korzystać ze sprawdzonych metod. Planowanie strategiczne powinno zostać podporządkowane następującym regułom:

- nazwanie, określenie, zdefiniowanie problemu (to, jak zdefiniujemy problem w dużym stopniu określa, które cele i metody powinny być zastosowane, aby ocenić przydatność alternatywnych rozwiązań. Ma to bezpośredni wpływ na wybór konkurencyjnych opcji);
- przyjęcie kryteriów ewaluacyjnych (pod jakimi względami będziemy porównywali ze sobą i oceniali sposoby rozwiązania);
- określenie konkurencyjnych sposobów postępowania (zakładamy, że zawsze da się wyróżnić kilka sposobów rozwiązania problemu, należy je też opisać ze szczegółami);
- prezentacja alternatyw i ich selekcja (w tym kroku następuje ocena alternatyw według ustalonych kryteriów ewaluacyjnych i wybór jednej z nich);
- bieżące monitorowanie i ewaluacja wyników wybranej do realizacji polityki (po wyborze sposobu rozwiązania konieczna jest stała ocena czy przyjęte rozwiązanie wpływa w zamierzony sposób na rzeczywistość społeczną).

W praktyce najczęściej wykorzystywaną metodą jest Analiza SWOT. Opiera się ona na badaniu dwóch grup czynników: wewnętrznych i zewnętrznych. Każda grupa rozpatrywana jest pod kątem dodatniego i ujemnego wpływu na badaną organizację.

Tabela 26. Analiza SWOT

GOSPODARKA GMINY	
Mocne strony	Słabe strony
<p>Silnie rozwinięta sfera usługowa.</p> <p>Dogodne położenie geograficzne (położenie w pobliżu miasta Inowrocław).</p> <p>Dobrze rozwinięta sieć komunikacji drogowej.</p> <p>Gleby wysokiej bonitacji.</p> <p>Bliskość rynków zbytu dla produktów rolnych.</p> <p>Relatywnie niskie podatki od nieruchomości.</p> <p>Wzrost osadnictwa ludności.</p> <p>Poprawa ogólnego wizerunku gminy.</p> <p>5 produktów tradycyjnych wpisanych na listę Marszałka Województwa.</p> <p>Dobrze rozwinięta sieć komunikacji publicznej.</p> <p>Możliwość segregacji odpadów.</p>	<p>Stosunkowo niski wskaźnik zalesienia.</p> <p>Znaczny odsetek ludności popegeerowskiej.</p> <p>Brak sieci gazowniczej i kanalizacyjnej.</p> <p>Zły stan dróg gminnych.</p> <p>Niekorzystna struktura gospodarstw rolnych.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>Perspektywa budowy obwodnicy miasta Inowrocławia.</p> <p>Budowa szerokopasmowej sieci internetowej.</p> <p>Bliskość ośrodka kształcącego młodzież.</p>	<p>Bliskość ośrodka przemysłowego generującego skażenie środowiska.</p> <p>Bezrobocie strukturalne.</p>

MIESZKAŃCY GMINY	
Mocne strony	Słabe strony
<p>Wzrost liczby mieszkańców z wykształceniem średnim.</p> <p>Osadnictwo na terenie gminy przedstawicieli biznesu.</p> <p>Przeprowadzenie przez GOPS programu dofinansowanego z Programu Operacyjnego z Kapitał Ludzki pt. Lepsze jutro.</p> <p>Integracja mieszkańców gminy poprzez stowarzyszenia.</p> <p>Wysoki wskaźnik aktywności społecznej (działają 32 stowarzyszenia).</p>	<p>Starzenie się mieszkańców.</p> <p>Niska ekspansywność gospodarcza.</p> <p>Niski poziom wykształcenia mieszkańców.</p>
Szanse	Zagrożenia
<p>Zatrudnienie wykształconej grupy mieszkańców w okolicznych ośrodkach miejskich.</p> <p>Możliwość zdobycia wykształcenia wyższego w licznych uczelniach regionu.</p> <p>Możliwość przekwalifikowania zawodowego i dzięki temu większa możliwość zatrudnienia.</p>	<p>Bierność w sferze aktywizacji zawodowej.</p> <p>Rozbieżność interesów społecznych.</p> <p>Rosnący ruch stwarzający zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców.</p>

STAN OŚWIATY, KULTURY I TURYSTYKI NA TERENIE GMINY

Mocne strony	Słabe strony
<p>Rozbudowana sieć szkół, w których dzieci uczą się na jedną zmianę.</p> <p>Dobrze wyposażona baza oświatowa.</p> <p>Wysoko wykwalifikowana kadra nauczycielska.</p> <p>Dożywanie dzieci we wszystkich szkołach gminy.</p> <p>Prowadzone zajęcia pozalekcyjne.</p> <p>Funkcjonująca szeroka sieć biblioteczna (9 filii gminnej biblioteki publicznej i 2 punkty biblioteczne)</p> <p>Działalność 15 świetlic środowiskowych z punktami konsultacyjnymi w zakresie zwalczania alkoholizmu i narkomanii.</p> <p>Działalność 9 świetlic wiejskich, w tym 5 posiadających zatrudnionego pracownika.</p> <p>Udział dzieci w obozach szkoleniowych, wypoczynkowych dofinansowanych ze strony gminy.</p> <p>Działalność młodzieży w jednostkach OSP (4 jednostki).</p> <p>Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych współpracującej ze świetlicami środowiskowymi.</p> <p>Pomoc stypendialna dla uczniów z rodzin o niskich dochodach..</p> <p>Udział gminy w programie stypendialnym „Uczeń na wsi” skierowanym do uczniów niepełnosprawnych.</p> <p>Udzielanie stypendiów motywacyjnych dla uczniów osiągających najlepsze wyniki, zarówno w nauce, jak i w sporcie.</p> <p>Wysoka aktywność organizacji pozarządowych promujących kulturę, w tym kulinarne dziedzictwo (32 organizacje).</p> <p>50 obiektów o wartości historycznej,</p>	<p>Brak pełnowymiarowych sal gimnastycznych.</p> <p>Brak dostatecznej obsady świetlic wiejskich.</p> <p>Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (chodniki, ścieżki rowerowe).</p> <p>Brak opieki przedszkolnej.</p> <p>Niedostateczna organizacja dowozu dzieci do szkół.</p> <p>Słabe oznakowanie szlaków turystycznych.</p>

większość XIX-wiecznych, np. kościoł w Orłowie (1858), kościół w Górze (1829). Przebieganie przez gminę 5 szlaków turystycznych.	
Szanse	Zagrożenia
Posiadanie przez gminę wszelkich niezbędnych dokumentów strategicznych. Planowane inwestycje odnośnie budowy nowych obiektów sportowych. Promocja walorów wynikających z położenia na terenie gminy Rezerwatu Dzikiego Ptactwa Balczewo i wykorzystanie go dla rozwoju turystyki pieszej i rowerowej.	Zmniejszająca się ilość uczniów w szkołach (odpływ uczniów do szkół zlokalizowanych w mieście, szczególnie w przypadku gimnazjum).

UWARUNKOWANIA BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELI	
Mocne strony	Słabe strony
Funkcjonowanie 4 jednostki OSP i 1 zakładowa. Funkcjonująca sieć hydrantowa na terenie całej gminy. Naturalne zbiorniki wodne.	Zbyt mała liczba dzielnicowych. Mała liczba chodników, ścieżek rowerowych. Brak gminnej służby zdrowia.
Szanse	Zagrożenia
Zwiększenie patroli w godzinach nocnych.	Występująca susza na terenie gminy powodująca zagrożenie pożarowe. Rosnący ruch stwarzający zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców.

3. KIERUNKI ROZWOJU GMINY

3.1. WIZJA ROZWOJU GMINY

Wizja rozwoju opisuje stan, do którego chcą dążyć zarówno władze samorządowe, jak i mieszkańcy gminy. Określenie docelowej wizji rozwoju jest niezbędne, bo umożliwia wyznaczenie jasnych celów i określenie sposobów ich realizacji. Świadomość do czego

zmierzamy, ułatwi konsekwentne podążanie w nakreślonym kierunku, bez popełniania niepotrzebnych błędów. W ramach prac nad przygotowaniem strategii rozwiązywania problemów społecznych została wypracowana następująca wizja rozwoju gminy Inowrocław:

Gmina współpracująca z partnerami społecznymi, mądrze zarządzana, z minimalnym bezrobociem, przyjazna mieszkańcom, wrażliwa na problemy społeczne, aktywna, efektywnie wykorzystująca środki na pomoc społeczną

3.2. CELE STRATEGICZNE I CELE OPERACYJNE

W oparciu o zidentyfikowane problemy społeczne stworzono katalog celów strategicznych oraz przyporządkowanych im celów operacyjnych oraz działań zaprezentowany poniżej.

CEL STRATEGICZNY 1

Stworzenie warunków do trwałego i prawidłowego funkcjonowania rodzin w celu stworzenie podstaw życia społecznego mieszkańców

Cel operacyjny 1: Podniesienie świadomości opiekuńczo-wychowawczej rodziny

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Pedagogizacja rodziców	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe	Liczba zrealizowanych szkoleń, Liczba uczestników	Szkoły, Kościoły, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe
2	Uświadamianie rodzicom ich roli w wychowaniu dzieci	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, GOPS, Organizacje pozarządowe	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji, Liczba wspartych rodzin	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego, Urząd Gminy
3	Promowanie prawidłowych wzorców funkcjonowania rodziny	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji, Liczba wspartych rodzin	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego
4	Uświadamianie młodzieży w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, GOPS, Jednostki samorządu terytorialnego, Media	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji	Szkoły, Kościoły, GOPS, Jednostki samorządu terytorialnego
5	Rozwój poradnictwa specjalistycznego	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Poradnie specjalistyczne, Placówki Służby Zdrowia	Liczba porad, Liczba świadczeniobiorców	Poradnie specjalistyczne, Placówki Służby Zdrowia
6	Tworzenie gminnych programów w zakresie opieki nad rodziną	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego, Szkoły	Liczba utworzonych programów, Liczba uczestników	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego

Cel operacyjny 2: Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Pogadanki wskazujące na prawidłowe wzorce zachowania	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Policja, Kuratorzy sądowi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	Liczba zorganizowanych spotkań, Liczba uczestników	Szkoły, Kościoły, Policja, Kuratorzy sądowi,
2	Promowanie właściwych zachowań	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Media, Kościoły, Organizacje pozarządowe	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe
3	Promowanie zdrowego stylu życia	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Organizacje pozarządowe, Szkoły, Media, Kościoły, Policja, Kuratorzy Sądowi, Jednostki służby zdrowia	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji	Organizacje pozarządowe, Szkoły, Kościoły, Policja, Kuratorzy Sądowi, Jednostki służby zdrowia
4	Rozwój profilaktyki uzależnień	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Poradnie specjalistyczne, Kościoły, Policja, Organizacje pozarządowe, Szkoły, Jednostki samorządu terytorialnego, GKRPA, punkty konsultacyjne	Liczba zrealizowanych projektów, Liczba osób objętych działaniami profilaktycznymi	Poradnie specjalistyczne, Kościoły, Policja, Organizacje pozarządowe, Szkoły, Jednostki samorządu terytorialnego, GKRPA

Cel operacyjny 3: Wzmocnienie relacji rodzinnych poprzez prawidłowe spędzanie wolnego czasu

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Zwiększenie świadomości w zakresie prawidłowego zagospodarowania czasu wolnego	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Media, Jednostki samorządu terytorialnego, Świetlice środowiskowe i wiejskie	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji, Liczba zorganizowanych imprez	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego, Świetlice środowiskowe i wiejskie
2	Promowanie aktywnego wypoczynku (sport, wycieczki, itp.).	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Media, Jednostki samorządu terytorialnego, Kluby Sportowe	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji, Liczba osób biorących udział w projektach	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego
3	Wyrobienie nawyku aktywnego wypoczynku rodzinnego	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Media, Jednostki samorządu terytorialnego, Kluby Sportowe	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji, Liczba rodzin objętych działaniem	Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego
4	Organizowanie imprez kulturalno-rozrywkowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Jednostki samorządu terytorialnego, Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe, Świetlice środowiskowe i wiejskie	Liczba zorganizowanych imprez, Liczba uczestników	Jednostki samorządu terytorialnego, Szkoły, Kościoły, Organizacje pozarządowe
5	Organizowanie zajęć pozalekcyjnych oraz kół zainteresowań	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Świetlice środowiskowe i wiejskie	Liczba oraz rodzaj zajęć, kół zainteresowań, Liczba uczestników	Szkoły, Świetlice środowiskowe i wiejskie
6	Zwiększenie liczby pracowników zatrudnionych w świetlicach wiejskich	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba zatrudnionych pracowników świetlic	Urząd Gminy
7	Doposażenie świetlic środowiskowych i wiejskich	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Jednostki samorządu terytorialnego, Jednostki organizacyjne, Szkoły	Liczba doposażonych świetlic, Wartość doposażenia	Jednostki samorządu terytorialnego

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
8	Tworzenie gminnych programów wzmacniających więzi rodzinne	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego	Liczba utworzonych programów, Liczba uczestników	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki samorządu terytorialnego
9	Promowanie oraz rozwój idei wolontariatu	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Kościoły, Jednostki samorządu terytorialnego, Organizacje pozarządowe	Liczba wdrożonych projektów, Liczba zaangażowanych instytucji	Szkoły, Kościoły, Jednostki samorządu terytorialnego, Organizacje pozarządowe

CEL STRATEGICZNY 2

Przeciwdziałanie marginalizacji osób i rodzin zagrożonych patologiami społecznymi

Cel operacyjny 1: Budowa systemu profilaktyki przeciwalkoholowej oraz bieżące rozwiązywanie problemów z tym związanych wśród społeczności lokalnej

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Diagnoza i monitorowanie problemów alkoholowych w gminie oraz ewaluacja prowadzonych działań profilaktycznych i naprawczych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, Policja, realizatorzy programów (ewaluacja)	Liczba osób uzależnionych od alkoholu objętych wsparciem	GKRPA, Policja realizatorzy programów (ewaluacja)
2	Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, Punkty konsultacyjne	Liczba osób objętych wsparciem	GKRPA, Punkty konsultacyjne
3	Prowadzenie działań konsultacyjno-edukacyjnych dla członków rodzin osób uzależnionych w punkcie konsultacyjnym	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, Punkty konsultacyjne	Liczba osób objętych wsparciem	Dane sprawozdawcze GKRPA
4	Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, GOPS, Policja, Punkty konsultacyjne, Jednostki organizacyjne, Szkoły	Liczba rodzin objętych pomocą, Liczba udzielonych porad	GKRPA, Punkty konsultacyjne
5	Prowadzenie profilaktyki, działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych,	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, Szkoły, Policja, Organizacje pozarządowe	Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem, Liczba zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych	Sprawozdawczość GKRPA Dane szkoły

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
	w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych				
6	Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA	Liczba wspartych instytucji, stowarzyszeń, osób fizycznych	GKRPA
7	Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13 ¹ i 15 ustawy oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela posiłkowego.	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, Policja	Liczba interwencji	GKRPA, Policja

Cel operacyjny 2: Ograniczenia zjawiska narkomani

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Analiza i monitoring stanu zagrożenia narkomanią w gminie	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Szkoły, Policja	Liczba zdiagnozowanych przypadków narkomanii	GOPS
2	Tworzenie i realizacja programów profilaktycznych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, GOPS, GKRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe	Liczba programów Liczba uczestników	Urząd Gminy, GOPS, GKRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe
3	Realizacja programów profilaktycznych w szkołach	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, GOPS, KRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe	Liczba programów Liczba uczestników	Urząd Gminy, GOPS, GKRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe
4	Psychoedukacja rodziców	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Urząd Gminy, GKRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe	Liczba programów Liczba uczestników	GOPS, Urząd Gminy, GKRPA, Szkoły, Organizacje pozarządowe
5	Wspieranie organizacji pozarządowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba wspartych projektów	Urząd Gminy
6	Wspieranie grup samopomocowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Szkoły, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe	Liczba wspartych projektów Liczba beneficjentów	GOPS, Szkoły, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe
7	Aktywizacja osób uzależnionych i współuzależnionych do podejmowania leczenia	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, GKRPA, Organizacje pozarządowe	Liczba wspartych projektów Liczba beneficjentów	GOPS, GKRPA, Organizacje pozarządowe
8	Zatrudnienie pedagoga szkolnego	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Urząd Gminy	Liczba porad	Szkoły, Urząd Gminy
9	Szkolenia dla nauczycieli, pracowników pomocy społecznej	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS Urząd Gminy Szkoły	Liczba szkoleń Liczba uczestników	GOPS Urząd Gminy Szkoły
10	Wspieranie działań dotyczących zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Świetlice wiejskie i środowiskowe Urząd Gminy	Liczba wspartych projektów Liczba uczestników	Szkoły, Świetlice wiejskie i środowiskowe Urząd Gminy
11	Wspieranie letniego	Działanie ciągłe	GKRPA, Szkoły	Liczba wspartych	Szkoły

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
	i zimowego wypoczynku dzieci z rodzin wysokiego ryzyka	w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Świetlice wiejskie i środowiskowe	projektów Liczba uczestników	Urząd Gminy, Świetlice wiejskie i środowiskowe
12	Rozwój zajęć pozalekcyjnych w szkole i poza szkołą	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły Urząd Gminy	Liczba wspartych projektów Liczba uczestników	Szkoły Urząd Gminy

Cel operacyjny 3: Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Powstawanie zespołów interdyscyplinarnych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Policja, GOPS	Liczba interwencji Liczba świadczeniobiorców	Policja, GOPS
2	Rozwój poradnictwa specjalistycznego	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, GKRPA, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe	Liczba porad Liczba beneficjentów	GOPS, GKRPA, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
3	Wspieranie organizacji pozarządowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba wspartych projektów	Urząd Gminy
4	Tworzenie i realizacja programów profilaktycznych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA Organizacje pozarządowe, Jednostki organizacyjne, Szkoły	Liczba programów Liczba uczestników	GKRPA Organizacje pozarządowe
5	Wspieranie grup samopomocowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, GOPS, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe	Liczba wspartych projektów Liczba beneficjentów	GKRPA, GOPS, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
6	Wspieranie akcji informacyjnych na temat przemocy	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GKRPA, GOPS Urząd Gminy, Szkoły	Liczba wspartych projektów	GKRPA, GOPS Urząd Gminy, Szkoły
7	Utworzenie mieszkań chronionych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba mieszkań Liczba świadczeniobiorców	Urząd Gminy
8	Podnoszenie kwalifikacji pracowników socjalnych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS Urząd Gminy	Liczba szkoleń Liczba uczestników	GOPS Urząd Gminy
9	Wspieranie działań dotyczących zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły Urząd Gminy Organizacje pozarządowe	Liczba wspartych projektów Liczba uczestników	Szkoły Urząd Gminy Organizacje pozarządowe
10	Wspieranie letniego i zimowego wypoczynku dzieci z rodzin wysokiego ryzyka	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe	Liczba wspartych projektów Liczba uczestników	Szkoły, Urząd Gminy Organizacje pozarządowe

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
11	Rozwój zajęć pozalekcyjnych w szkole i poza szkołą	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły Urząd Gminy	Liczba wspartych projektów Liczba uczestników	Szkoły Urząd Gminy

Cel operacyjny 4: Aktywizacja świadczeniobiorców pomocy społecznej

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Wprowadzanie innowacyjnych metod pracy z długotrwałym świadczeniobiorcą	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS Organizacje pozarządowe	Liczba programów Liczba uczestników	GOPS Organizacje pozarządowe
2	Tworzenie i realizacja programów pomocy prowadzących do usamodzielnienia	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS Organizacje pozarządowe	Liczba programów Liczba uczestników	GOPS Organizacje pozarządowe
3	Utworzenie Klubu Integracji Społecznej	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba zrealizowanych projektów Liczba świadczeniobiorców	Urząd Gminy
4	Wspieranie szkoleń zawodowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Organizacje pozarządowe	Liczba szkoleń Liczba uczestników	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Organizacje pozarządowe
5	Wspieranie staży zawodowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Jednostki organizacyjne, Szkoły	Liczba wspartych projektów Liczba beneficjentów	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy
6	Wspieranie warsztatów aktywizacji zawodowych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Organizacje pozarządowe, Szkoły	Liczba szkoleń Liczba uczestników	Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy, Organizacje pozarządowe
7	Rozwój wolontariatu	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Jednostki organizacyjne, Urząd Gminy, Szkoły	Liczba wspartych projektów, Liczba zaktywizowanych wolontariuszy	GOPS, Jednostki organizacyjne, Urząd Gminy

CEL STRATEGICZNY 3

Stworzenie sprawnego i aktywnego systemu przeciwdziałania negatywnym skutkom długotrwałego bezrobocia

Cel operacyjny 1: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom społecznym wynikającym z bezrobocia

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Prowadzenie terapii rodzin dotkniętych bezrobociem, w celu uniknięcia skutku „dziedziczenia bezrobocia”	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy	Liczba zawartych kontraktów	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy
2	Rozwój specjalistycznego poradnictwa zawodowego, psychologicznego, pedagogicznego, prawnego - wspomagającego nabywanie umiejętności radzenia sobie ze stresem, wzrostu poczucia własnej wartości	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy, Organizacje pozarządowe	Liczba udzielonych porad, Liczba osób korzystających z pomocy	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy
3	Wsparcie i pomoc dla rodzin dotkniętych bezrobociem poprzez zapewnienie podstawowego wyposażenia do szkoły oraz ciepłego gorącego posiłku	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Szkoły, Jednostki organizacyjne Gminy	Liczba rodzin objętych wsparciem	GOPS, Szkoły, Jednostki organizacyjne Gminy
4	Prowadzenie wszechstronnej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych mającej na celu wspieranie osób bezrobotnych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS	Liczba wspartych osób bezrobotnych	GOPS

Cel operacyjny 2: Aktywizacja osób bezrobotnych

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Szkolenie kadry pracującej na rzecz aktywizacji osób i rodzin	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy	Liczba osób objętych szkoleniami, Liczba rodzin objętych szkoleniami	GOPS, Urząd Gminy, Powiatowy Urząd Pracy
2	Podejmowanie wspólnych działań z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz osób bezrobotnych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS	Liczba wspólnie zrealizowanych projektów, Liczba wspartych osób bezrobotnych	GOPS
3	Inicjowanie grup samopomocowych świadczących wzajemną pomoc w aktywizacji zawodowej – wymiana doświadczeń i informacji	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Organizacje pozarządowe	Liczba stworzonych grup samopomocowych	GOPS

CEL STRATEGICZNY 4

Zapewnienie warunków do sprawnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku

Cel operacyjny 1: Poprawa jakości życia ludzi starszych oraz zapobieganie marginalizacji życia starszego pokolenia

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Jak najdłuższe utrzymanie zdolności seniora do samoegzystencji w swym naturalnym środowisku oraz optymalizacja jego aktywności	Działanie ciągle w horyzoncie czasowym strategii	Jednostki organizacyjne Gminy, GOPS	Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych Liczba zorganizowanych zajęć mających na celu zagospodarowanie czasu wolnego osób starszych	Jednostki organizacyjne Gminy, GOPS
2	Podejmowanie działań na rzecz integracji ludzi starych ze środowiskiem	Działanie ciągle w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Świetlice wiejskie	Liczba uruchomionych klubów seniora Liczba osób starszych uczestniczących w zajęciach integracyjnych	GOPS, Świetlice wiejskie
3	Organizacja usług transportowych przeznaczonych dla osób starszych i niepełnosprawnych w celu dojazdu do placówek rehabilitacyjnych	Działanie ciągle w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Urząd Gminy, Jednostki organizacyjne Gminy	Liczba osób korzystających ze zorganizowanego systemu dowozu do placówek rehabilitacyjnych	GOPS, Urząd Gminy, Jednostki organizacyjne Gminy
4	Usuwanie barier architektonicznych	Działanie ciągle w horyzoncie czasowym strategii	Urząd Gminy	Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych	Urząd Gminy
5	Zapewnienie wsparcia osobom starszym niezdolnym do samodzielnej egzystencji w środowisku	Działanie ciągle w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki organizacyjne Gminy	Liczba osób objętych wsparciem Liczba wolontariuszy zaktywizowanych do pracy na rzecz osób starszych	GOPS, Organizacje pozarządowe, Jednostki organizacyjne Gminy

Cel operacyjny 2: Poprawa warunków społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej i integracja społeczna

Działania

Nr działania	Nazwa działania	Okres realizacji	Jednostka realizująca	Mierniki/Wskaźniki	Źródło mierników
1	Inicjowanie działań zmierzających do udostępnienia osobom niepełnosprawnym środowiska fizycznego, ułatwianie dostępu do informacji i środków komunikacji międzyludzkiej	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Urząd Gminy, Jednostki organizacyjne Gminy	Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych	GOPS, Urząd Gminy, Jednostki organizacyjne Gminy
2	Tworzenie ośrodków wsparcia dla rodzin i osób niepełnosprawnych, także tych, których niepełnosprawność jest skutkiem nieszczęśliwych wypadków	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe	Liczba stworzonych ośrodków wsparcia	GOPS, Urząd Gminy, Organizacje pozarządowe
3	Udostępnienie edukacji dla wszystkich uczniów niepełnosprawnych	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	Szkoły	Liczba uczniów niepełnosprawnych objętych wsparciem	Szkoły
4	Organizacja rehabilitacji w miejscu zamieszkania	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Instytucje ochrony zdrowia	Liczba niepełnosprawnych objętych rehabilitacją	GOPS, Instytucje ochrony zdrowia
5	Aktywizacja zawodowa i wzmocnienie pozycji osób niepełnosprawnych tak, by mogły one realizować swoje prawa na rynku pracy	Działanie ciągłe w horyzoncie czasowym strategii	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy	Liczba osób niepełnosprawnych zaktywizowanych do podjęcia pracy	GOPS, Powiatowy Urząd Pracy

4. UWARUNKOWANIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH

Konstruując strategię rozwiązywania problemów społecznych nie można zapomnieć, że nie tylko jej zapisy dotyczą mieszkańców gminy. Problematyka dotycząca sfery społecznej jest regulowana również w ramach innych dokumentów programowych. Dlatego też zasadne jest przedstawienie dokumentów powstających na szczeblu kraju, województwa czy powiatu.

Poza tym należy zauważyć, że cele i działania sformułowane w ramach niniejszej strategii rozwiązywania problemów społecznych wpisują się w zakres zaprezentowanych dokumentów, co może dodatkowo sprzyjać ich realizacji.

4.1.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU KRAJOWYM

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007 - 2013

Strategia ta wytycza siedem priorytetów, które zdaniem władz, szybko wdrożone i zrealizowane przyczynią się do rozwiązania trapiących Polskę problemów społecznych. Sformułowanie priorytetów poprzedzono diagnozą stanu obecnego, ze szczególnym uwzględnieniem demografii, ubóstwa, kondycji i zagrożeń współczesnej rodziny i społeczeństwa obywatelskiego. Dokument ten formułuje pożądaną do osiągnięcia cel prowadzonej polityki społecznej, którym ma być zbudowanie na poziomie krajowym zintegrowanego systemu polityki państwa prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego współuczestnictwa obywateli. Sformułowane priorytety krajowe są następujące:

1. poprawa warunków dla powstawania i funkcjonowania rodzin. Wsparcie rodzin w wychowaniu i edukacji dzieci;
2. wdrożenie aktywnej polityki społecznej;
3. kompleksowa rehabilitacja i aktywizacja osób niepełnosprawnych;
4. budowa systemu wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym;
5. aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych;
6. partnerstwo publiczno – społeczne jako podstawa rozwoju usług społecznych;
7. integracja społeczna i zawodowa imigrantów.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie powstał w wyniku uregulowań prawnych wprowadzonych ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zadaniem Programu jest wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań mających na celu zarówno zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy w rodzinie, jak i przeciwdziałanie temu zjawisku oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy rodzinnej, a także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawców.

Wyznaczone zostały trzy podstawowe cele Programu, do których zaliczono:

1. zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie;
2. zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy;
3. zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Powyższe cele – w założeniu twórców Programu – mają być realizowane przez:

1. systematyczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie;
2. podnoszenie wrażliwości społecznej wobec przemocy w rodzinie;
3. podnoszenie kompetencji służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie;
4. udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie;
5. oddziaływanie na sprawców przemocy w rodzinie.

4.2.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU WOJEWÓDZTWA

Program strategiczny dla pomocy społecznej „Stymulowanie rozwoju pomocy społecznej w województwie kujawsko – pomorskim – perspektywa środowiskowa i instytucjonalna”

Program strategiczny dla pomocy społecznej „Stymulowanie rozwoju pomocy społecznej w województwie kujawsko – pomorskim – perspektywa środowiskowa i instytucjonalna” został przyjęty do realizacji uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr 816/2002 z dnia 15 lipca 2002 r. Zakłada on realizację 5 celów operacyjnych

- identyfikacja i badanie natężenia problemów społecznych w sferze pomocy społecznej;
- profilaktyka i działania na rzecz wychodzenia z kręgu pomocy społecznej;
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej;
- usprawnienie systemu komunikacji i współpracy pomiędzy realizatorami pomocy społecznej;
- edukacja i rozwój kadry pomocy społecznej.

Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2005 - 2010

Program ten stanowi integralną część „Strategii rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego do 2010 roku” i jest bezpośrednio związany z realizacją zadań dotyczących polityki społecznej - bezpieczeństwa socjalnego i publicznego, solidarności i więzi międzyludzkich oraz poprawy stanu zdrowia. Jego podstawowym założeniem jest wyrównanie szans osób niepełnosprawnych i umożliwienie pełnego ich rozwoju na płaszczyźnie społecznej i zawodowej. Uwzględnia on pogląd, że niepełnosprawność to nie tylko rezultat uszkodzenia ciała czy choroby, ale również wynik barier społecznych, ekonomicznych, fizycznych, jakie osoba niepełnosprawna napotyka w swoim środowisku. To nie osoba niepełnosprawna ma dostosować się do otoczenia, ale otoczenie, środowisko, powinno być dostosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej.

Program ten zakłada realizację następujących celów strategicznych i operacyjnych:

- Cel strategiczny 1: Kształtowanie pozytywnego wizerunku osoby niepełnosprawnej w społeczeństwie;
  - Cel operacyjny 1.1: Kształtowanie właściwych postaw społecznych sprzyjających realizowaniu praw osób niepełnosprawnych;
  - Cel operacyjny 1.2: Wspieranie przemian w świadomości osób niepełnosprawnych w zakresie przysługujących im praw i obowiązków;
- Cel strategiczny 2: Zwiększenie dostępu do leczenia, opieki i rehabilitacji medycznej;
  - Cel operacyjny 2.1: Inicjowanie działań z zakresu prewencji i promocji zdrowia;
  - Cel operacyjny 2.2: Stymulowanie rozwoju opieki i rehabilitacji leczniczej;
- Cel strategiczny 3: Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do kształcenia i podnoszenia kwalifikacji;
  - Cel operacyjny 3.1: Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w zakresie dostępu do edukacji, przekwalifikowania i kształcenia osób niepełnosprawnych;
  - Cel operacyjny 3.2: Dostosowanie szkolnictwa do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- Cel strategiczny 4: Zapobieganie wykluczeniu społecznemu poprzez rozwój rehabilitacji zawodowej;
  - Cel operacyjny 4.1: Tworzenie warunków do rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych;
- Cel strategiczny 5: Zwiększenie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym, rekreacji i turystyce;

- Cele operacyjny 5.1.: Działania na rzecz zwiększenia dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym, sportowym, rekreacji i turystyce;
- Cel strategiczny 6: Kreowanie polityki społecznej w zakresie zwiększania aktywności organizacji działających na rzecz i w imieniu osób niepełnosprawnych;
  - Cel operacyjny 6.1: Inicjowanie współpracy administracji rządowej i samorządowej z organizacjami działającymi w imieniu i na rzecz osób niepełnosprawnych.

Kujawsko – Pomorski Program Wspierania Rodzin

Celem głównym Kujawsko – Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny jest tworzenie warunków umożliwiających realizowanie na szczeblu wojewódzkim oraz w lokalnych samorządach wspólnej polityki regionalnej na rzecz wzmacniania rodziny. W celu realizacji celu głównego założono realizację następujących celów szczegółowych:

- Cel szczegółowy I: Promowanie wartości rodziny;
- Cel szczegółowy II: Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu;
- Cel szczegółowy III: Inicjowanie i rozwój różnorodnych działań na rzecz dzieci i młodzieży;
- Cel szczegółowy IV: Wdrażanie nowoczesnych metod pracy z rodziną i dzieckiem.

4.3.DOKUMENTY PROGRAMOWE NA SZCZEBLU POWIATU

Strategia Rozwoju Powiatu Inowrocławskiego na lata 2007-2015

Na terenie powiatu obowiązuje Strategia Rozwoju Powiatu Inowrocławskiego na lata 2007-2015, w ramach której sformułowane zostały także cele odnoszące się do sfery społecznej. Tak więc strategia ta przewiduje realizację na terenie powiatu następujących celów strategicznych i celów operacyjnych:

Cel strategiczny 1: Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców.

Cele operacyjne:

- 1.1. Poprawa jakości i dostępności usług medycznych na terenie powiatu.
- 1.2. Profilaktyka i promocja zdrowia.
- 1.3. Wysoka jakość systemu oświaty.
- 1.4. Rozwój sportu i rekreacji.
- 1.5. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.
- 1.6. Rozwój potencjału kulturalnego powiatu.
- 1.7. Współpraca międzysektorowa.

- 1.8. Integracja społeczno - zawodowa osób niepełnosprawnych.
- 1.9. Zapewnienie wysokiej jakości pomocy społecznej.
- 1.10. Budowa zasługującej na społeczne zaufanie, sprawnej administracji publicznej.
- 1.11. Poprawa bezpieczeństwa publicznego.

Cel strategiczny 2: Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki i wykreowanie nowego wizerunku powiatu.

Cele operacyjne:

- 2.1. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej powiatu inowrocławskiego.
- 2.2. Wspieranie rozwoju instytucji okołobiznesowych.
- 2.3. Aktywizacja rozwoju gospodarczego powiatu poprzez rozwój turystyki.
- 2.4. Wzrost konkurencyjności sektora rolnego i spójności społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich.
- 2.5. Utworzenie spójnej koncepcji promocji powiatu.

Cel strategiczny 3: Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej powiatu.

Cele operacyjne:

- 3.1. Rozwój infrastruktury drogowej.
- 3.2. Poprawa jakości transportu publicznego na terenie powiatu.
- 3.3. Tworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego.
- 3.4. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego.
- 3.5. Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku.
- 3.6. Ochrona i promocja zasobów przyrodniczych.

5. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII

Zarządzanie realizacją strategii odbywać się będzie na kilku poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i społecznym.

Poziom organizacyjny

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Inowrocław formułuje działania, które realizowane będą zarówno przez władze samorządowe, instytucje pomocy społecznej, jak i organizacje pozarządowe. Wobec tego konieczne jest wskazanie podmiotu zajmującego się zarządzaniem realizacją strategii. Proponuje się, aby zadania z tego zakresu należały do kierownika GOPS, który będzie dokonywał monitoringu realizacji strategii co najmniej raz w roku. Wyznaczenie jednego podmiotu odpowiedzialnego za wdrażanie zapisów strategii jest szczególnie istotne w przypadku projektów ubiegających się o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej, gdzie preferowane są zadania

kompleksowe, rozwiązujące jak największą gamę problemów występujących na terenie gminy.

Przy wykonywaniu działań związanych z monitorowaniem realizacji strategii kierownik GOPS powinien współpracować z zespołem zadaniowym ds. realizacji strategii powołanym przez Wójta Gminy.

Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje faktyczny element wdrażania i monitorowania działań zapisanych w ramach strategii. Przewiduje się coroczne spotkania zespołu zadaniowego organizowane w miesiącu listopadzie w celu oceny projektów już zrealizowanych oraz stwierdzenia konieczności aktualizacji celów i działań zapisanych w dokumencie.

Swoją ocenę z realizacji zapisów dokumentu zespół zadaniowy powinien przekazać Wójtowi i Radzie Gminy, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań.

Monitoring realizacji strategii zostanie przeprowadzony w oparciu o wskaźniki finansowe i ilościowe. Bazą informacji statystycznej, zbieranej na potrzeby wskaźników monitorowania będą źródła statystyki państwowej (GUS) na poziomie gminy. Poza tym bazę tę będą stanowiły informacje i dane otrzymane od instytucji i organizacji, grup środowiskowych biorących udział w programach związanych z poszczególnymi celami realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych. Wskaźniki monitorowania zostały określone w części dotyczącej celów strategicznych i szczegółowych.

Trzeba poza tym zauważyć, że horyzont czasowy strategii jest dość odległy, a rzeczywistość społeczna bardzo zmienna, wobec czego strategię należy traktować jako dokument „żywy” i nie można zamykać drogi do jego aktualizacji. Konieczność dokonania korekt w zapisach strategii rozwiązywania problemów społecznych może ponadto wynikać z pojawienia się możliwości uzyskania dofinansowania dla konkretnych zadań, niekoniecznie przewidzianych do realizacji w momencie tworzenia niniejszego dokumentu. Przewiduje się, że aktualizacja zapisów strategii dokonywana będzie – jak wskazano wcześniej – w przypadku wystąpienia takiej potrzeby – jednak nie rzadziej niż raz na trzy lata.

Poziom społeczny

Poziom społeczny dotyczy przede wszystkim upowszechnienia zapisów dokumentu, które zostanie zapewnione poprzez zamieszczenie tekstu strategii rozwiązywania problemów społecznych na stronie internetowej Urzędu Gminy, a także umieszczenie informacji o zadaniach wynikających z jej zapisów, które będą realizowane na terenie gminy na zebraniach z mieszkańcami i tablicach ogłoszeń.

ZAKOŃCZENIE

Realizacja niniejszej strategii rozwiązywania problemów społecznych przyczyni się do wdrożenia na terenie gminy Inowrocław nowoczesnego modelu pomocy społecznej. Ukierunkowuje ona działania władz samorządowych i instytucji pomocy społecznej, w tym Ośrodka Pomocy Społecznej. Zorientowanie działań na wybranych grupach problemowych jest najlepszą możliwością poprawy sytuacji wielu osób, a także zaktywizowania wielu grup podlegających wykluczeniu społecznemu.

Należy ponadto pamiętać, że głównym celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych, podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Obowiązkiem klienta jest zaś współdziałanie w rozwiązywaniu swojej trudnej sytuacji życiowej. Zmusza to osoby wymagające wsparcia do zmiany postawy, na ogół biernej i roszczeniowej, na postawę aktywną w rozwiązywaniu własnych problemów.

Strategia ukazuje również układ finansowania poszczególnych działań i źródła pozyskania środków, nie wyłączając funduszy Unii Europejskiej, a w szczególności Europejskiego Funduszu Społecznego. Stwarza to szansę na usprawnienie instytucjonalnej sfery związanej z realizacją zadań pomocy społecznej, ograniczaniem negatywnych zjawisk, jak ubóstwo czy bezrobocie.

Poza tym należy podkreślić, że od realizacji celów i działań oraz determinacji w procesie wdrażania strategii zależeć będzie efektywność i zdolność instytucji, organizacji i władz samorządowych do rozwiązywania problemów społecznych mieszkańców gminy Inowrocław. Wdrożenie programu przyczyni się zatem do znaczącego ograniczenia występujących na terenie gminy problemów społecznych. Jego efektem będzie znaczący wzrost poziomu życia obywateli oraz integracja lokalnej społeczności. Gminie zaś pozwoli na ograniczenie wydatków na szeroko rozumianą pomoc społeczną i skierowanie większej ilości środków na modernizację i rozwój.

SPIS TABEL

TABELA 1. PODZIAŁ POWIERZCHNI GMINY WEDŁUG SPOSOBU ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW.....	13
TABELA 2. STRUKTURA AGRARNA GOSPODARSTW.....	19
TABELA 3. STRUKTURA UPRAW NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW.....	20

TABELA 4. STRUKTURA HODOWLI W GMINIE INOWROCŁAW.....	20
TABELA 5. PODMIOTY GOSPODARCZE ZAREJESTROWANE W SYSTEMIE REGON W LATACH 2004-2007.....	21
TABELA 6. FORMA PRAWNA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI W SEKTORZE PRYWATNYM NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW W LATACH 2004-2007.....	22
TABELA 7. WIELKOŚĆ POPULACJI I ZMIANY W CZASIE NA TERENIE INOWROCŁAW.....	24
TABELA 8. POPULACJA GMINY W ROZBICIU NA GRUPY WIEKOWE Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI.....	26
TABELA 9. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU W LATACH 2004 - 2007	27
TABELA 10. WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO.....	28
TABELA 11. POZIOM WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW.....	29
TABELA 12. STRUKTURA BEZROBOCIA I ZATRUDNIENIA NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW.....	30
TABELA 13. LICZBA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA TERENIE GMINY.....	31
TABELA 14. STRUKTURA ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH.....	33
TABELA 15. MIESZKANIA WEDŁUG ILOŚCI IZB.....	34
TABELA 16. MIESZKANIA WEDŁUG POWIERZCHNI.....	34
TABELA 17. MIESZKANIA WEDŁUG WYPOSAŻENIA.....	35
TABELA 18. DANE DOTYCZĄCE WYPŁACONYCH DODATKÓW MIESZKANIOWYCH.....	35
TABELA 19. STAN PLACÓWEK OŚWIATOWYCH PODLEGŁYCH SAMORZĄDOWI GMINNEMU	35
TABELA 20. WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI.....	36
TABELA 21. RODZAJ I SKALA POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE INOWROCŁAW W LATACH 2004-2007.....	37

TABELA 22. POMOC SPOŁECZNA – RZECZYWISTA LICZBA RODZIN I OSÓB OBJĘTYCH POMOCA (2007 R.).....	43
---	----

TABELA 23. POMOC SPOŁECZNA – ZADANIA WŁASNE GMIN (2007 R.).....	43
---	----

TABELA 24. POMOC SPOŁECZNA – ZADANIA ZLECONE GMINOM (2007 R.)...	44
--	----

TABELA 25. POMOC SPOŁECZNA – ŚWIADCZENIA RODZINNE (2007 R.).....	44
--	----

TABELA 26. ANALIZA SWOT.....	61
------------------------------	----

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. ZAGOSPODAROWANIE TERENÓW NA OBSZARZE GMINY INOWROCŁAW.....	14
---	----

WYKRES 2. STRUKTURA AGRARNA GOSPODARSTW NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW.....	19
---	----

WYKRES 3. LICZBA LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY W LATACH 2004-2007....	25
---	----

WYKRES 4. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW W LATACH 2004-2007.....	25
--	----

WYKRES 5. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI GMINY INOWROCŁAW.....	27
--	----

WYKRES 6. WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO GMINY INOWROCŁAW.....	28
--	----

WYKRES 7. WYKSZTAŁCENIE LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW	29
---	----

WYKRES 8. LICZBA BEZROBOTNYCH NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW W LATACH 2004-2007.....	30
--	----

WYKRES 9. LICZBA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH NA TERENIE GMINY Z UWZGLĘDNIENIEM RODZAJU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	32
--	----

WYKRES 10. STAN SUBSTANCJI MIESZKANIOWEJ NA TERENIE GMINY INOWROCŁAW.....	33
--	----

WYKRES 11. RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU BEZROBOCIA.....	39
---	----

WYKRES 12. RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU UBÓSTWA.....	40
WYKRES 13. RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU DŁUGOTRWALEJ CHOROBY.....	41
WYKRES 14. RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU BEZRADNOŚCI W SPRAWACH OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIU GOSPODARSTWA DOMOWEGO.....	42
WYKRES 15. RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	42
WYKRES 16. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI.....	47
WYKRES 17. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI Z UWZGLĘDNIENIEM WIEKU.....	47
WYKRES 18. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI Z UWZGLĘDNIENIEM WYKSZTAŁCENIA.....	48
WYKRES 19. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI Z UWZGLĘDNIENIEM STATUSU SPOŁECZNEGO.....	49
WYKRES 20. OCENA AKTUALNYCH WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY.....	49
WYKRES 21. GŁÓWNE PRZYCZYNY PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWODUJĄCE TRUDNE WARUNKI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY.....	50
WYKRES 22. CZY NA TERENIE GMINY JEST DUŻO UBOGICH RODZIN?.....	51
WYKRES 23. GŁÓWNE PRZYCZYNY POPADANIA W UBÓSTWO.....	52
WYKRES 24. GŁÓWNE PROBLEMY SPOŁECZNE Z JAKIMI NAJCZĘŚCIEJ SPOTYKAJĄ SIĘ OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE.....	52
WYKRES 25. CZY OFERTA POMOCY DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH JEST WYSTARCZAJĄCA?.....	53
WYKRES 26. CZY W SKŁAD RODZIN MIESZKAŃCÓW GMINY WCHODZI OSOBA DŁUGOTRWALE CHORA?.....	54
WYKRES 27. DOSTĘP DO PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ NA TERENIE GMINY.....	54

WYKRES 28. GŁÓWNE PROBLEMY SPOŁECZNE Z JAKIMI BORYKAJĄ SIĘ OSOBY STARSZE.....	55
WYKRES 29. SKALA PROBLEMU UZALEŻNIEŃ NA TERENIE GMINY.....	55
WYKRES 30. GŁÓWNE PRZYCZYNY WYSTĘPOWANIA UZALEŻNIEŃ.....	56
WYKRES 31. CZY NA TERENIE GMINY DOSTĘPNA JEST JAKAŚ FORMA POMOCY DLA OSÓB UZALEŻNIONYCH?.....	57
WYKRES 32. CZY NA TERENIE GMINY WYSTĘPUJE ZJAWISKO PRZEMOCY DOMOWEJ.....	57
WYKRES 33. GŁÓWNE PRZYCZYNY PRZEMOCY DOMOWEJ.....	58
WYKRES 34. GŁÓWNE NEGATYWNE ZJAWISKA ODNOSZĄCE SIĘ DO DZIECI I MŁODZIEŻY.....	58

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK 1. POŁOŻENIE GMINY NA TLE POWIATU INOWROCŁAWSKIEGO. .	13
--	-----------